

У Шилівському шкільному музеї братів Григорія і Григора Тютюнників

Шилівка: вічна загадка любові

Пам'ять про земляка
вшанували на малій
батьківщині видатного
письменника

Марина ЗАСТАВСЬКА

Україна відзначила 90 років від дня народження видатного письменника, лауреата Шевченківської премії Григора Тютюнника, творчість якого по праву вважається цінним надбанням української літератури ХХ століття. На малій батьківщині славетного новеліста, у селі Шилівка Зіньківської міської територіальної громади, вшанували пам'ять земляка. Низку заходів проведено у Шилівському закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) I–III ступенів імені Григорія і Григора Тютюнників, де з 2001 року діє музей письменників-земляків.

Закінчення на стор. 16

Коли з нами Бог і правда...

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Справді, в часи становлення та упродовж майже цілого ХХ століття її діяльність спрямовувалася передусім на три значимі справи: виховати почленований чужинцями народ, щоби він відчув свою національну гідність; бути разом єдиним народом “від Сяну до Дону”; мати власну Державу. Цією великою метою пройнятий увесь шлях національної історії. Хоча геополітична стратегія (як і мапа світу) зазнала корінних змін, а перед незалежною Україною стоять нові виклики, окреслені завдання зберігають (в інших формах) свою значимість.

Варто завжди стояти на сторожі, щоби ніхто і ніщо не змогли підмінити чи ревізувати головні підвалини українського буття та національної Державності, які проявляються в Мові, національній Пам'яті й Культурі, Традиції та Вірі, Ідентичності, Соборності й Суверенності Нації. Ці глибоко вкорінені цінності є фундаментальними життєвими основами Українця, які потребують безустанної праці, оберігаючи джерела національної енергії. У цьому “щоденному племісциті” закладена сутність нашого існування серед “інших”, виживання у жорсткій конкуренції з “іншими”, безпека і поступ. Національні цінності є своєрідними реперними символічними знаками України, які визначають світоглядні орієнтири, вибір друзів та недругів, окреслюють координати життєвого космосу й самооцінку, “хто” і “що” ми є насправді. Вони найбільш

“Просвіта” завжди виборювала Українську Державу, а нинішня місія – оберігати та зміцнювати власну державність. Такий лейтмотив загальнонаціональної конференції, нещодавно проведеної Центральним правлінням Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

правдиво віддзеркалюють устремління народу, оскільки дають відповідь на головне питання його життєспроможності – чи прагнемо української України як стверджуючої тези національної Гідності Народу.

Ніхто, крім ворогів, не може заперечувати цієї аксіоми. Саме тому й животворить “Просвіта” понад півтора століття, що ідея українськості була поставлена на найвищий щабель уваги і пошани, торкнувшись усіх чутливих струн національного “Я”. Відродження національного самоусвідомлення, пам'ять про державницьку традицію, історичну минушину та звичаги кращих синів і доньок за “Україну, за її волю” були завжди близькими народу і найбільшою небезпечкою для різного “пошиву” зайд та їх колабораціоністської обслуги. Тому боротьба різноманих владних режимів, політичних сил із “Просвітою” була боротьбою з українською ідеєю.

Наступ реакції неодмінно передбачав знищення “Просвіт”. Згадаймо ті часи, коли її заборонили в Одесі та Миколаєві (1906–1907), Києві, Чернігові, Катеринославі (1910–1914), табували відзначення роковин Тараса Шевченка, масово звільняли педагогів за найменші прояви впроваджувати в освіті українознавчу тематику. Політика укра-

їноненавистництва проявлялася передусім у нетерпимості до “Просвіт”. Проте, знаючи про це, в незалежній Україні часто можна спостерігати як владні інститути, політики, колонізаторська церква намагаються вшанувати гробоків української справи. Показовим прикладом є ювілейні відзначення в Україні “століпівщини”, що сприймається не інакше як українофобський акт вищої влади, що заповпадіво стала навшпиньки перед Московією.

Куди такі зверхники ведуть народ, коли пошановується Столипін, який забороняв усе українське – створення українських товариств, зокрема “Просвіти”, клубів, видання газет, журналів українською мовою, рідномовну освіту. Переслідуючи українську мову і культуру, він боровся з “ідеєю відродження старої України”, що загрожувала імперії та “російській православній цивілізації”.

Безперечно, таких фактів величезна кількість. Вони важливі не тільки для висвітлення правдивих сторінок історичної правди, але й для оцінок реалій в уже незалежній Україні, яка, на жаль, ще далека від того, щоби остаточно позбутися колоніального ярма.

Закінчення на стор. 2-3

МИКОЛА ТИМОШИК

4-5

ЄВГЕН СТАНКОВИЧ

13

Закінчення. Початок на стор. 1

Згадаймо, як пишно вшанувала “українська” влада 100-річчя смерті того ж Столипіна в Києві у вересні 2011 року (20 років Незалежності України!). Тодішній етер був переповнений цитуваннями “інквізитора” України ХХ століття. Вони не сходили з уст азарівської “команди”. На будинку “Народного Руху України” встановлюється дошка на його “честь”. Вінки покладаються найвищою українською владою разом із російськими організаціями “Россотрудничества” (Федерального агентства у справах Співдружності Незалежних Держав, співвітчизників, які проживають за кордоном, і з міжнародної гуманітарної співпраці) та “Фонду изучения наследия Столыпина”.

Опісля покладання квітів “азарівський уряд” разом із правнуком Столипіна відвідує в Лаврі виставку, присвячену цьому сатрапу. Значна частина “українських політиків” заподадливо захиляється в симпатіях та відданості Росії, захоплюючись автором столипінської “краватки-шибениці”, чорносотенним нищівником української культури.

На рівні “українського” уряду дається публічна обіцянка кремлівському малоординцю регулярно *вшановувати* пам’ять імперського деспота.

Побудувати пам’ятник Столипіну зобов’язуються в Києві, обіцяє це й мер Харкова Кернес, навипередки догоджаючи Путіну, який напередодні заклав столипінський камінь біля будинку уряду РФ. Про активну співпрацю в цій легітимізованій кампанії “руського міра” зголосилися голова фонду “Єдиний мир”, член Партії Регіонів Прутник та тодішня голова Держархіву України, член КПУ Гінзбург. Жорстокий для всіх українців урок.

Бо так реалізувалися імперські ідеї в Україні. І коли переймаються питанням про причинність багатьох проблем, пов’язаних із впливом Росії на українське суспільство, її військовою агресією проти нашої країни, то цілком очевидно, що цьому всьому сприяла (-є) неукраїнська влада.

Високі урядовці повторювали, як мантру, столипінську фразу: “...нам потрібна Велика Росія”, дуже вподобану Путіним.

Парадокс, але руками української держави здійснювалася “тиха” колонізація України, оскільки впроваджувалася офіційна політика формування російської чи подвійної ідентичності, яка забезпечувала просування руськомірського імперського нарративу в соціокультурному, політичному просторі України. Підтримка й творення чужої для українців ментальності відбувалися в усіх життєво важливих суспільних сферах. У цьому антинаціональному процесі знаходимо відповідь стосовно причин нехлюйського, часто ворожого ставлення (упродовж трьох десятиріч) частини владно-політичного істеблішменту до української мови, культури, національної пам’яті, історичної правди, “Просвіти”. Чому за період української незалежності більшістю урядів, парламентів, регіональними владними структурами не підтримувався діалог із “Просвітою” та іншими національно-патріотичними організаціями? Насамперед тому, що угодовська політика спрямовувалася на формування суспільної свідомості українців за московськими лекалами. Цьому завданню підпорядковувалися сфери освіти, науки, культури, книгодрукування, інформаційної політики. Бо для реалізації руськомірської стратегії Кремля найбільшою небезпекою, що загрожувала існуванню імперії, були “народни нові українці” (С. Маланюк). А тому вона “влізала” скрізь.

Так, коли наказом МОН України від 26 січня 2011 р. затверджувалася концепція літературної освіти, то в ній виокремлювалося, що “особлива роль належить російській літературі”. Недоцільним стало вивчення творчості О. Ольжича, О. Теліги, Є. Маланюка, В. Барки, У. Самчука, В. Стефаніка, І. Багряного, М. Вінграновського та ін. Очевидними були також намагання “освітніх стратегів” не перевантажувати учнів та студентів Шевченковими творами. Дивно, але через чотири роки (під час війни з російським агресором) вже “майданним” міні-

Коли з нами Бог і правда...

стром того ж відомства видається наказ, що мінімізує вивчення у вишах історії України, української мови та літератури, філософії, педагогіки та інших гуманітарних дисциплін, які в кожній країні відіграють важливу націє-державотворчу роль.

Під виглядом нібито “європейськості” лозунгу “Єдина країна — єдина страна” відбувається сповзання до м’якої русифікації. Тривалий час не вистачає політичної волі відмінити реакційний мовний закон “Ка-Ка”. В освітній галузі використання російської мови, особливо в містах, поза-шкільній системі, виховання набуває масового характеру. Центральне правління ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка звертається з листом (02.02.2015 р.) до міністра відновити дію наказу Міністерства освіти №123 від 7 вересня 1992 р., в якому містилася вимога: “Забезпечити упродовж усього шкільного дня, включаючи перерви, послідовне дотримання україномовного режиму в навчальних та навчально-виховних закладах з українською мовою навчання та виховання, а також у тих, що почали перехід на нього”. Нагадавши при цьому, що в Концепції загальної середньої освіти (2001 р.) було запроваджено поняття про єдиний україномовний режим у школі, скасоване КМ України під тиском московських шовіністів, а також про неприпустимість ситуацію у вищих навчальних закладах, в яких значна частина викладачів та студентів послуговуються винятково російською мовою. “Просвіта” протестувала також проти норми обов’язкового вивчення російської мови в україномовних школах, починаючи з 1-го класу, як і проти хибного підходу щодо вивчення іноземних мов на базі не державної, а російської мови.

Ці окремі факти пояснюють причини, а чому діалог “Просвіти” з владними та самоврядними організаціями здіблішого носив формальний характер і був позбавлений взаємодії зусиль задля вирішення суспільно значущих проблем. Різні світоглядні платформи унеможливляли синергетичний ефект у царині передусім україноцентричної політики. Оскільки цілі, мета “Просвіти” далеко не завжди відповідали інтересам тих, хто часто зраджував національну ідею, віддаючи на поталу національній цінності москвинам. Заради правди. За тридцять років “Просвіта” так і не стала для жодної владної команди, жодного Президента України **рівноправним** партнером, оскільки її ідеологія не влаштувала не тільки політиків промос-

ковської орієнтації, але й різномасних лібералів-полікультурників, егоцентричних політиканів, які намагалися (-ються) приватизувати “під себе і для себе” українську ідею, особливо новонароджений олігархічний клан. Винятком можна вважати лише період перших кількох років Незалежності, коли просвітня та інші представники національно-патріотичних українських сил були представлені на всіх рівнях влади, відповідаючи за гуманітарну сферу.

Розуміючи, що просвітницьку Ідею неможливо знищити, кожен із них (відповідно до корпоративної мотивації) робив усе, щоби її максимально обмежити. Великий олігархічний капітал, сформований владою, що були правонаступниками партійно-комсомольського, есересерівського менталітету, а також влада, що формувалася тими ж “новонародженими” олігархами, створили *кровний союз*, який не мав ніякого зацікавлення в таких громадських інститутах, як “Просвіта”.

Величезний первинно нагромаджений капітал (так “ніжно” в їх устах звучить: мародерство, грабіж, злодійство), переділивши Україну, потребували (-ють) збереження пограбованого на віки вічні для себе й своїх нащадків. А тому “Просвіта”, як і добротна освіта та вихована українська Нація стають у сучасній Україні позаформатними, оскільки вони представляють певну загрозу для панування і “бикуння” нової номенклатури. Лише напівосвіченість, вузькофункціональна навченість, кастрована компетентність підтримуються такими політичними режимами, що обслуговують олігархат. Навіщо просвітлювати народ, надавати загальнодоступну і якісну освіту, “олюднювати” суспільство, коли таке середовище ставатиме альтернативним і конкурентним щодо їхніх дітей та внуків. Тому народу — сяка-така освіта, а “нашим” — високоякісна за кордоном, щоби “вміло” керувати й управляти (якщо забажають) цим народом. Бо для того, щоби в Україні краще було багато необхідна дуже добра освіта.

Безграмотність, незкоріненість людини є найкращим для них захистом та комфортним підґрунтям для закріпачення. Не слід вважати конспірологією очевидний факт, що для грабунку найбільшого національного матеріального й духовного ресурсу — Української Землі, потрібно довести село, його людей до критичного стану, залишивши його (навіть із децентралізацією) максимально неосвіченим, позакультурним, позашкільним.

Бо чому ж тоді в сільських школярів з базових предметів (природничі, мова й література, іноземні мови) якість знань утричі нижча від міських, чому за міжнародним рейтингом PISA-40 сільські діти з українських шкіл відстають від розвинутих країн до 2,5 років навчання в середній школі, чому така поспішність у закритті бібліотек, художніх, музичних, спортивних шкіл, будинків культури, “неперспективних” шкіл. Так, зубожлому, голодному не до бібліотеки, але щоби таким не бути, то йому конче бути з бібліотекою.

Лише наймити погоджуються зі становищем, що село спроможне жити без школи, а церква без хреста.

Отож, для цієї авантюри (нібито невидимої) зайвими є “Просвіта”, освіта, культура, правдива інформація, якісне соціокультурне середовище, що “олюднюють людину”. Адже для олігархів, чужинських глитаїв і грабіжників, різномасних зайд, що заповнили Україну, найоптимальнішим складником їх “економіки”, “фінансів” і “політики” є українець без землі, без засобів для існування, низькооплачуваний, патерналістськи вихований і до того ж мовчазний.

Така згубна суспільна модель особливо небезпечна, коли реальною загрозою для Нації та Української Держави постав зовнішній чинник — агресивна Московія, метою якої — знищення українськості, оскільки поза нею не існують нашої державності, суверенності, свободи.

Проте замість україноцентричної внутрішньої і зовнішньої політики, мобілізації наявного націокультурного ресурсу, державною владою здійснювалася, на жаль, масштабна офшоризація і деукраїнізація, перетворюючи Україну (за висловом одного з очільників Офісу Президента) в політичний проект. Найвищі цінності, які об’єднують і консолідують кожну Націю, змінюють Державу — українська мова, українська Церква, національна пам’ять і традиція, всіляко намагалися (і намагаються!) вивести узбіч націє-державотворення, стаючи на несправедну дорогу “руського міра”. Такі владці обрали не просто шлях у нікуди, а в бік Московії, свідомо сплутавши національні інтереси зі своїми власними, силкуючись привести українське суспільство до консервації постнеоцидного стану, гальмуючи формування української ідентичності.

Побіжний аналіз кадрової політики спричиняє тривогу за майбутнє України, опинившись віч-на-віч із ординським завоєвником.

На восьмому році російської агресії ментальна окупація залишається одним з найбільш дієвих механізмів у гібридній війні проти України. Так сталося, що віроломна московська агресія мала успіх саме завдяки ментальній руйні значної частини громадян України в Криму та на Донбасі. Оскільки ментальність, як сукупність психічних, інтелектуальних, ідеологічних, релігійних, естетичних особливостей мислення, що виявляється в культурі, мові, поведінці, світосприйнятті, умонастроях (Словник української мови, 2012 р.), позбавлялася основ українськості, перебуваючи в полоні руськомірського світогляду.

Творення ментальності національно свідомого українця залишається найбільш значущим завданням держави і громадянського суспільства. І як важливо для цього мати здорове соціокультурне середовище з гідними етичними прикладами. Бо їх варто шукати не лише в минулому, але й в сьогоденні. Величезний духовний потенціал сьогоденні міститься в героїчній наших Воїнів, захисників України, “аристократів” національної слави.

Але в людській природі поруч із духовністю та високими злетами “маршрут” нищість, аморальність, тваринність. Особливо стає моторошно, коли такими “якостями” наділені ті, хто правдами-неправдами опинився на високих владних шаблях. А таких тепер хоч греблю гати. Київський і краматорський сюжети лише підтверджують рівень морального падіння передусім у владних структурах. Шевченкове “доборолась Україна до самого краю” найбільш точно відображає етичну й політичну деградацію “передньої верстви”.

Здається, що “реформи” поліції (і не тільки) в “українському” варіанті вийшли на фінішну пряму, а правильніше добігли до свого кінця. Бо те, що суспільство побачило на блокпосту біля Краматорська за участю заступника міністра МВС не можна впихнути в рамки формального аналізу, оскільки все це знаходиться за межами здорового глузду. Побачене й почуте нашттовує тільки на єдину думку — хто ж нами в Україні верховодить, кому від іме-

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подасмо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Петренко Петро Петрович — 400 грн.
2. Ільяшенко Галина Феодосіївна — 500 грн.
3. Живилко Віталій Петрович — 500 грн.

ні народу доручено управляти, відповідати за безпеку держави та її громадян, коли “взірцем” й “еталоном” в правоохоронних органах є подібні імпортовані гоґлашвілі. Яким чином такі звироднілі чужинці попали в Україну, дорвавшись до влади? “Де суцук?” – запитав би Василь Герасим’юк.

Не уявляю, про що можна вести мову в поліцейських і правових академіях, готуючи фахівців і виховуючи молодь, якщо українському суспільству представлено саме такі “приклади” для наслідування. Якщо б не супроводжуючі коментарі, то б’юся об заклад, що абсолютна більшість глядачів сприйняла б високопосадовця як зухвалого “баригу”, “блатного”, “бікуватого”, бо навіть “етикет” зони містить певні правила щодо використання такої словесної “параши” та поведінкової норми. Але, справді, в одному все ж таки має рацію цей “горе-заступник”. Його світлина (даруйте, але за тлумаченням ініціатора скандалу – його “с...о”) мала б таки бути “присутня” на всіх блокуваннях і парках. Очевидно, тепер, то він уже точно буде впізнаваним і ним можна буде тільки лякати (вибачте) малих дітей.

На жаль, подібний типаж плямує честь тих бойових офіцерів і військовослужбовців, які у важкі часи московської агресії гідно виконують свій обов’язок. Проте абсурд полягає не в цьому окремому випадку, а в хибній системі кадрової політики, коли діють край алогічні й незрозумілі суспільству критерії відбору і призначень на відповідальні державні посади.

Важко знайти притомного українця, який після такого аморального вчинку поліцейського чиновника вищого рангу віритиме в успіхи боротьби держави з наркомафією. Адже саме цю відповідальну ділянку очолює (вже очоловав) нинішній топ-бушівник, сурогатний москвин. Дежаву. Це вже було. Ще недавно цей сегмент правоохоронної діяльності очолював знайомий усім до болю кива. То запитуюмо, а де нині цей крутий “державник”, що роблять його покровителі, і де будуть найближчим часом працевлаштовані гоґлашвілісти. Невже підуть (згідно кланової традиції) у “велику українську політику”. Добре, коли б вони якнайшвидше повернулися з ганьбою до своїх російських друзків, як замарани й невдалі кремлівські агенти. Але чому за подібне кадрове нехлюйство ніхто (як правило) не відповідає, як і за багатьох інших “запрошених” іноземних ландскнехтів, які проявили свою непрофесійність, корумпованість, урешті-решт байдужість до інтересів Українського народу. Невже Україну перетворюють у кадровий “смітник” для чужинців, коли щороку країну покидають сотні тисяч молодих людей у пошуках кращої долі? Чому знайти місце для самореалізації українцям здебільшого неможливо, а непотреб світу звідусіль окупує державну владу? І чому людський капітал, який у розвинутих країнах, куди ми прагнемо, там складає до 80% в структурі національного багатства, а Україні – ледь 15–17%. Чи не є це результатом згубної, очевидно спланованої, політики (не тільки внутрішньої) щодо “тихого” знекорінення української нації.

Нещодавно в журналі “The Atlantic” опубліковано статтю з промовистою назвою “Тихе” зменшення населення України”. Британський журналіст М. Едвардс пише, що 55% опитаних українців визнає масову еміграцію найбільшою загрозою безпеки країни. 28 листопада 2021 року з’явилася інформація, що ООН визнала Україну лідером по вмиранню населення. Директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України зазначає, що 30% 20-річних українців не доживатимуть 60-річного віку. Щороку понад 300 тисяч українців продуктивного віку покидають рідну землю. За кількістю мігрантів (понад 6 млн осіб – дані ООН) Україна посідає 8-ме місце (32-ге у світі за кількістю населення, різко “піднявшись” з 22-го місця). Відбувається різке зниження в Україні індексу людського розвитку, посідаючи за цим показником 74 місце в світі (1991 – 47). Вмирання нації стало доконаним фактом. Лише за останні 5 років чисельність молоді (від 14 до 35 років) зменшилась на 1,6 млн осіб.

Отож, при такій “втікачці” мізків та рук, високій смертності та вдвічі меншій народжуваності, радіти з того, що це є проявом демократії (вільніше пересування людей), а надходження закордонних заробітчан становить рекордну суму в 16 млрд доларів (понад 11% ВВП), є безглуздя. Як і те, що ситуацію можна “успішно” поправляти за рахунок міграції з азійських країн, змінюючи радикально в гірший бік етноструктуру населення. Проте так можуть думати і думають тільки олігархи, нувориші, глитаї, здирники, для яких Україна лише “територія наживи”, а також їхня, на жаль чисельна, політична обслуга в образі депутатів, урядовців.

Не хочеться грішити, проте складається враження, що привид етноциду українства так і не покинув Україну та її народ, а недоумкуваті колоністи продовжують “хазяйнувати” в нашій хаті.

Який вже десяток років спостерігається тенденція на вихолощування українства з будь-яких важливих сфер життєдіяльності. Якщо сталося так, що тобті не пощастило здобути професію “офіціанта-прислужника”, то мусиш визнати свою неповноформатність, непотрібність. Бо в нашій Україні особливою індульгенцією наділені московфільські елементи, якими переповнена влада, політична, бізнесова, фінансова, наукова, інформаційна, а то й військова ніші. Усі, хто належить до “національно стурбованих”, “свідомих”, “нациків” (так називаються українці їхнім блатняком), які хочуть “незалежної”, мають вдовольнитися у кращому випадку вторинно-третинними ролями. Решта “плебсу” (їх жаргон) має вітати дякувати, дякувати, що ти... живеш. Не переставати.

І це не простий сарказм чи невдалий жарт. Бо такою є вже не закулісна, а відкрита політика, якою “інфіковані” численні фаланги новоспечених “еліт”, для яких не стали ціннісним орієнтиром Конституція України, Державний Прапор, Державний Герб, Державний Гімн України, а фешенебельний офіс олігарха, незалежно від того, де він бовваніє – Києві, Донецьку, Дніпрі, Відні чи Москві.

Скрізь, де це можливо, відбувається перенасичення (ментально, духовно, політично, професійно) неукраїнським елементом, які ж до того ігнорують все українське – мову, культуру, традиції, історію, національні інтереси. Як сильно влучно колись було сказано Пантелеймоном Кулішем, що повністю суголосне нашим дегра-

дованим реаліям: “...Страшений розплодився на Україні тиск чужомовного, нам ворожого панства, яке зрадливо сидить у нас на апостольських сідалищах”.

Послухавши блатний сленг заступника міністра МВС, відчуваєш як злісно порушуються закони України, зокрема і в тому, що ця неосвічена “істота”, перебуваючи при виконанні службових обов’язків, балагуриє “валуєвським язиком”, ігноруючи українську державну мову. Не знаючи її! А за яким правом він перебуває на державній службі?! Невже “попросили” з кремлівського улусу?!

Переконаний, що таке створіння безкарно формує навколо себе подібне ж москвороте середовище, яке дуже комфортно почувається в країні, де продовжують убивати людей лише за те, що вони розмовляють українською. Державною мовою України! Запитую в “бужанських” та інших, що ініціюють нові чорносотенні поправки до мовного закону, а чи були в сучасній історії України випадки чи наляки, щоби українці позбавляли когось людського життя за право використовувати рідну мову тієї чи іншої національності. Не гвалтуйте себе оманом. Не було й не буде такого. Чого ж це тоді чиниться у ставленні до українців як титульної, державотворчої нації? Допоки терпітиме ця Нація таку вселенську наругу над національною і державною Гідністю? Чому влада, маючи в своїх рядах таких кремлівських прихвостнів, продовжує вдавати, що нічого не сталося. Мабуть, так комусь і треба, але тільки не Українському народу.

Очевидно, Кремль поводить себе дедалі більш агресивно й зухвало. Йому замало поведінки слона в посудоловці, оскільки він уже розвалює будівлю міжнародного устрою при стилізованому спогляданні цього дикунства частиною європейських урядників. Від цього в Україні заметушилась саранча з руськомірськими тарганами на кшталт монархічно-кадетсько-есдеківського (поки недобитого) бандугрупуння у Верховній Раді, мерського охвістя від Одеси до Полтави й Чернігова, які підхопили чужинські гасла про “братовбивчу війну”, а не московську агресію проти України, проти вступу України до НАТО, хоча це посягання на конституційні засади. Але при таких кволих реакціях, які проявлялися при всіх владних режимах, таким “політикам” і “море по коліна”. Їх ніщо не бентежить, адже рідкісним явищем було

покарання за антидержавницьку, антиконституційну, антинародну діяльність. Після “северодонецького путчу”, антиукраїнських мовних парадів в 15-ти областях, голосувань за харківські угоди та “диктаторські” закони, публічне приниження національної гідності українців та державної мови ініціатори, найбільш активні учасники цих замовлених Кремлем акцій та політичних кампаній, не лише не притягувалися до відповідальності, а піднімалися все “вгору”, обсіпані нагородами та кар’єрним зростом. Усе як у Василя Симоненка: “...Ідоли обслінені, обціловані / Ішли величаві в своїй ході”.

Досвід засвідчує, що ця лавина проявів публічно-політичної, законодавчої, побутової, навчально-виховної, спортивної, мистецької українофобії розпочинає метушливо копошитися в своїх нетрах тоді, коли заворушився вожак зграї, а на порубіжжі видніються “брати-визволителі”. І, мабуть, не лише персонально урядовий Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень є причиною чергової істерії москвофілів, а передусім вона криється в нетерпимості до українськості доморощених холуїв-запорозанців, принизливо вислужуючись перед льяльководами україноненависництва.

Цим з’яничареним служкам варто було б сказати правду своїм виборцям – чому Кремль стягнув до кордонів України 175 тисяч військових ордінців? Хто кому запрошує? Хто солідаризується з істерією “скабеево-соловйовських” каналів москвиччини?

Тоді стане зрозумілим, а хто є хто, на чий млин летіть вода. Бо не НАТО нападає на Україну, а московська орда, з якою ніколи нам не по дорозі. Саме НАТО, як і наша внутрішня національна сила, стануть для України тим колективним захистом та оберегом, що не дозволять зазіхати на Суверенність, Ідентичність, Державність України.

А з ким і задля чого дружити, то це право Українського народу.

Українці мають пам’ятати про це, будучи переконаними в своїй правоті, щоби зрощувати особисту, національну, державну Гідність, уможливити перемогу, здолавши богопротивного супостата-москвина. Вірмо, творімо, борімося всім українським миром, щоби не дозволити нікому й ніколи кривдити Україну, бо з нами Бог і правда.

Георгій ФІЛІПЧУК

У Полтаві презентували книгу з нагоди 100-річчя Другого Зимового походу Армії УНР

“Другий Зимовий похід. Листопадовий рейд. Базар” – так називається книга, що нещодавно вийшла друком коштом обласного бюджету за підтримки Полтавської обласної ради й Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Полтавської облдержадміністрації. Презентацію нового видання влаштували Полтавське обласне об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, відділ краєзнавства Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Івана Котляревського та Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу Українського інституту національної пам’яті.

Цього дня до літературної вітальні обласної книгозбірні завітали старшокласники шкіль обласного центру, викладачі та студенти вишів. Також студенти 2-го курсу Полтавського фахового коледжу транспортного будівництва й курсанти Військового коледжу сержантського складу Військового інститу-

ту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут. Микола Кульчинський вручив примірники презентованої книги для бібліотек цих освітніх закладів.

Полтавський офіс Північно-східного міжрегіонального відділу УІНП

“У державі від тебе, простого, але ще не байдужого громадянина, давно вже нічого не залежить”.

Микола ТИМОШУК,
доктор філологічних наук, професор

Суть проблеми

На початку року автор цих рядків оприлюднив у центральній пресі та низці мережових видань кілька аналітичних статей про нагальні проблеми української гуманітарної науки та освіти.

Змістова домінанта в цих публікаціях зводилася до двох гостроактуальних посилів.

1. В українській науці й освіті — глибока і неприхована криза. Тут укорінилися такі ганебні явища, як цинізм, непорядність, невігластво, угодовство, гнучкошійство, продажність, непатріотизм, непрофесіоналізм, плагіат, нетерпіння „білих ворон“, які подекуди ще залишаються.

2. За умов неоголошеної російсько-української війни Українська держава в особі нинішніх владомощів продовжує підкреслено демонструвати упосліджене ставлення до особливо важливих українознавчих складових гуманітарної науки й освіти, що формують національну свідомість, патріотизм, духовний стрижень українців. Низка викладачів вишів і загальноосвітніх шкіл, за потурання адміністрацій, відкрито зневажають українську мову як державну, пропагують серед учнів і студентів “руській мір”, публічно принижують національну почуття українців. І залишаються впевненими в тому, що за таке в Українській державі їх ніхто не покарає.

Ці публікації спонукали невзабарі до появи Відкритого листа групи провідних українських учених із різних вишів України, адресованого Президенту України, Голові Верховної Ради України, Прем'єр-міністру України.

19 підписантів листа не лише поставили рубя перед найвищим проводом держави сім найгостріших питань проблеми, а й домагалися головного: провести в сесійній залі Верховної Ради відкриті парламентські слухання та невідкладно починати “гасити пожежу”, яка набирає розмаху. А вже питання куди і як рухається національна освіта та наука — це справа буття і сьогодення, і майбутнього держави. В його розв'язанні зацікавлені мільйони українців — це ціла армія школярів, студентів, їхніх батьків, викладачів, вчителів, дослідників.

Загальноприйнятою в цивілізованому світі є думка, що повага до науковців, готовність до них прислухатися є показником інтелекту самої влади.

Чи прислухалися?

Чи спрацювали ті публічні виступи та Відкриті звернення?

Чи добилися підписанти від влади своїх вимог?

І на перше, і на друге, і на третє запитання відповідь однозначна: “Ні”.

Втім, оце “ні” було прогнозованим. Як прогнозованим стало й продовження теми.

Практика засвідчує: будь-яка ініціатива-вибух ізнизу породжує і свої уроки, і свої неминучі наслідки. Тут — про кілька уроків цієї протестної акції.

1. Урок цинічного ігнорування владою публічних суспільних запитів загалом та інтелігенції зокрема.

Епоха майданів розгерметизувала утрабовані, здавалося б, навіки сотні і тисячі згустків болю і кривди, зневіри і розчарувань, очікувань і надій мільйонів простих українців. На очах народжувалися

Чому наука і освіта не в пріоритеті нинішньої влади? Уроки однієї протестної акції

численні ініціативи, спрямовані на запізнити очищення, оздоровлення та зростання української нації.

Втім, доля цих ініціатив виявилася сумною.

Владні інституції в Українській державі очолили здебільше непрофесійні, непатріотичні, не авторитетні в громаді особи. Вони, на жаль, також і не укорінені у правдиву, а не подану кризь москоські окуляри, історію свого народу. Високопосадовці сановники відбиралися не за державницькою традицією давньої України, не за законами світової демократії, а під жорстким контролем кількох, цілковито чужих і шкідливих ідей українського відродження, олігархічних груп. Така влада, фальшиво роздаючи обіцянки, перестала чути голоси з народу. Більше того, почала відкрито ігнорувати його.

Упроваджувачі так званої суцільної діджиталізації суспільного життя у ввірених їм міністерствах, відомствах, центральних і місцевих органах влади відгородилися від народу різноманітними автовідповідачами, консультантами-роботами. Ніхто й ніде вже не реєструє численних скарг, звернень простих громадян, не стежить за тим, хто, коли і які відповіді готує, та чи й взагалі відповідає.

Так сталося і з цим Відкритим листом.

Реальність є такою, що на злободенні й гострі виступи проукраїнські налаштовані засоби масової інформації (а вони все ще є в Україні) верхи вже давно не реагують, як не реагують і на відправлені рекомендованою поштою письмові звернення. Знаючи це, ініціатори листа подбали, щоб тексти Відкритого листа були доставлені в безпосередній скриньки звернень трудящих, яких тепер понаставляли при входах до головних владних коридорів. Отож, в офіційних конвертах редакції всеукраїнського тижневика “Слово Просвіти” ті листи були направлені в середині лютого на ім'я: Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, до Комітету з питань науки, освіти та інновацій Верховної Ради. Понад те, 19 лютого з трибуни цієї Ради єдина народна депутатка від партії “Свобода” Оксана Савчук оприлюднює зміст цього Звернення у формі депутатського запиту.

Ні через місяць, ні й по сьогодні ініціатори Відкритого листа не отримали жодної відповіді — від жодного адресата. Єдина коротка й формальна відповідка надійшла народній депутатці на її запит — від Прем'єр-міністра Дениса Шмигала: “МОН доручено опрацювати порушене питання”. Невзабарі й сам МОН надіслав їй листа. У ньому — усе коло та навколо. Тож коло замкнулося.

Звідси висновок: такий популярний колись аналітичний жанр журналістики, як Відкритий лист (звернення), віддавна апробований своєю резонансністю та результативністю, за нинішньої влади в Україні став “не форматом”. У державі, за яку покладали життя мільйони свідомих українців, від тебе, простого, але ще не байдужого громадянина, давно вже нічого не залежить. Брудними чоботами некультурного, неосвіченого, розжирілого і вельми багатого держимордця все нахабніше й викличніше розтоптуються такі вічні цінності, як порядність, добро, правда, патріотизм, обов'язок перед Батьківщиною. Уперте ігнорування вищим проводом держави громадської думки стало в останні роки с і с т е м о ю.

Не важко здогадатися, що породжує така системність? Суспільну безнадію, пригніченість, розчарування. А ще — чергові згустки не лише невдоволення, а й масового спротиву.

2. Урок пристосуванства, угодовства, боязні й нерішучості чоловічої частини бюджетної інтелігенції.

Про правдиві й актуальні на всі часи Пгнівні Шевченкові вислови “правнуки погані”, “варшавське сміття”, “грязь Москви” знає чи не кожен школяр. Втім, далеко не кожен задумується над тим, кого вони стосуються нині. Посмію ствердити безпомилково: в тім числі і значної частини української інтелігенції, яку в народі віддавна прийнято вважати совістю нації.

Ще від XIX століття кращі виразники настроїв і сподівань народу (передусім Шевченко, Франко, Леся Українка, Грінченко, Русова, Огієнко, Маланюк, Симоненко) звинувачували таку інтелігенцію у відступництві від середовища, з якого виїшла, її зденационалізованості, збаламученні, продажності, невмінні і небажанні об'єднатися довкола головного.

На жаль, нічого відтоді в кращий бік не змінилось. Ще більше “захворіла” тими “болячками” наша бюджетна інтелігенція.

Саме з цієї причини можна пояснити той факт, що охочих відкрито долучитися до Звернення доставлянням свого підпису (на сайтах “Граніту Науки”, “Хвилі Десни” та “Слова Просвіти” така можливість була) виявилось не так багато. Натомість, лише за перший день після оприлюднення Звернення перепостів-схвалень через платформу “Граніт Науки” на інші мережі набралось кілька тисяч.

Мій власний досвід складання того “списку 19-ти” підписантів з числа справді авторитетних у гуманітарній науці та освіті колеґ із різних університетів України потребує аналізу в окремій статті. Бо йдеться про кричущу й поширену нині явище “нічогонепомічальників” та “анонімнопідтримувальників” Тут же — лиш коротко про три категорії тих колеґ-“не підписантів”, до кого звертався:

- ті, хто чесно признався, що боїться (“залишилося півроку до пенсії”, “закінчується контракт — можуть не продовжити”, “донька захищається — можуть помститися”);

- ті, хто просто промовчав і не відповів на надісланий проєкт Звернення;

- ті, хто нібито хотів, але виставляв вимоги (“покажи список, хто вже підписав”, “а чому в тому списку такий-то”, “зніми того-то, тоді я поставлю свій підпис”).

Останньої категорії було більше. І це печалює. Адже зазвичай саме такі найчастіше зустрічаються з-поміж своїх у вишиванках, стало виставляють на своїх сторінках у соцмережах досить патріотичні пости. Та як доходить до конкретного діла — тоді в куцї?

Саме з цієї групи колеґ прозвучало й таке, морально-повчальне: так, це справді проблеми вищої школи, але “я б писав про це спокійніше та виваженіше”. Питаю в одного такого колеґи: а де в цьому тексті ви бачите переключування фактів, лайки, образи? Не почув відповіді.

Таке традиційне для багатьох знаних і високопосадових колеґ “заговорювання проблеми” сприймається справді абсурдно. Особливо за умов, коли на верхніх щаблях управління національною освітою опиняються і порушники наукової добросовістності, і неграмотні менеджери (здаймо недавню юну міністерку Новосад із безграмотними текстами на її сторінці у Фейсбуці, в одному з яких, на п'ять рядків, професорка Ірина Фаріон легко віднайшла і оприєднала громад... вісім грубих граматичних помилок). І кожен по-своєму прагне впровадити не продумані, не прораховані наперед реформи, які часто суперечать одна одній.

І за цих умов і далі зберігати спокій? Допоки?

Висновок очевидний: сучасна бюджетна інтелігенція воліє й далі традиційно “інтелігентно” мовчати. Невже вона не здатна на організований спротив заради того високого чину Ученості, Інтелекту, Просвітництва, Правдошукацтва, який первинно на неї покладено нацією?

3. Урок недоцільності й безперспективності працювати в науці чесно, вимогливо, високопрофесійно.

На початку — дві типові думки “з народу”. Їх віднайшов на фейсбучній стрічці відгуків на вчинок відомого вченого-українознавця з Житомира професора Петра Білоуса, що набув торік значного розголосу в мережі: вимушене полишення університету.

“Робота викладача університету нині: ні сім'ї (бо ти її не бачиш за написанням посібників, статей, НМК і т. п.); ні хобі (бо часу не вистачає ні на що інше, якщо чесно всі приписи міністерства виконувати); ні на саморозвиток і самовдосконалення (бо втомлюєшся від нікому не потрібної паперотворчості), ні колеґ і друзів (бо кожне проходження контракту — це звільнення, скорочення когось із твоїх друзів або тебе самого — і вчорашня твоя колеґа чи подруга перетворюється на ворога номер один, а стосунки з нею на “хто кого посує?”). Це ХРАМ науки?”

“Майже весь науково-педагогічний колектив, за невеликим винятком відповідних родичів, кумів та “ділових” партнерів, задовго до закінчення терміну обрання/контракту як тільки не принижуються в прагненнях довести зав. кафедри, деканові, ректорові свою відданість. І яких тільки способів не понапридумувано останнім часом для позбавлення від викладачів, що мають власну гідність і не ганьблять високого звання педагоґа. І це — загальновідомі речі. І ще. Які потрібно мати доходи, щоб “захистити” докторську дисертацію ціною у 48 тис. зелених? Дисертацію, про яку колеґи дізнаються з бюлетеня ВАК. Таких шанують”.

Про сплагіатовані чи куплені дисертації — в наступному уроці. А тут — про причини цих нездорових явищ вищої школи, які чергові реформатори продовжують не помічати.

В українській вищій школі натепер сформувалася фактично непотоплювана ієрархія “своїх”. Мало не повсюди — вічні ректори-директори, вічні декани і завідувачі кафедр сформували свою напівфеодалну вертикаль, в основі якої — недоторканна каста потрібних цій вертикалі кадрів. Часто підібрана не за критеріями професіоналізму, а за ознакою надійності та лояльності. Тільки зі своїх та для своїх обирають і за нинішніми нібито зміненими правилами.

Так створювалися умови, коли комфортно стали почувати себе ті, хто вміло пристосовується, хто знає своє місце, годить начальству і зайвий раз “не висувається”. Таке угодовство, “нічогонепомічання” вміло і стало стимулюється: зростання службовими сходами, премії, а найзапопадливішим — почесні звання і навіть урядові нагороди, що гарантували в майбутньому підвищену пенсію.

Натомість “білими воронами” усе частіше стають талановиті, розумні, самодостатні. Такі мають свою гідність, цінують свою думку, шанують коріння свого чесно-го роду. Отож, на суцільному святі чужого фарисейства вони завжди є зайвими, небажаними, а то й небезпечними. Їх витісняють, обмежують, компрометують. І таких у наших університетах стає все менше.

Витіснення з вищої школи викладачів вимогливих і принципових спонукає й інших причинами. Одна з них — будь-яко догодити студенту-контрактнику, не налякати його складними завданнями, не ставити непрохідні бали. Часто такий контрактник — малокультурний, недовчений у школі, амбітний у своїх намірах і ледачий. Здебільш

такому потрібен диплом, а не універсальні знання та практичні навички. І за умов усе більшого скорочення держзамовлення на фахівців вищої освіти число контрактників шороку збільшується. Відтак університети бережуть кожного студента-контрактника, навіть найледачішого, не здатного добре опанувати той чи інший навчальний предмет. Викладачі, які не йдуть на компроміси з власною совістю, мусять або самі звільнитися, або їх незабаром попросять.

Ще тисне демографія. Скорочення абітурієнтів, різке зростання кількості тих молодих українців, які будь-що хочуть отримати якісну освіту за кордоном, неминує поставити низку вищих на межу виживання.

Особлива гострота цієї проблеми – на совісті недавніх освітніх реформаторів, які за корупційними схемами масштабно й безкарно перевірили непомітно “аферу віку” – тотальну “університетизацію” України. Це коли в ранг університетів, часто зі статусом національних, безрозбірливо, а фактично за “баріши в зелених”, перевели фактично всі педінститути в обласних і районних центрах, скороспілі приватні вищі з їхніми численними філіями, “ректорати” яких часто розміщувалися в орендованих гуртожитках, а десятки училищ та технікумів ставали враз академіями. Звідси – нові спецради, нові професори, нові доктори, нові спеціальності. І теж – нашвидкуруч, за відпрацьованими корупційними схемами.

Як висновок. За останні 10-15 років помітно помінявся якісний склад української інтелігенції. Значна її частина перестала бути творцем і носієм національної духовності, національних цінностей, якими від часів давньоукраїнської держави Київська Русь були: гордість, гідність, рідна земля. Нині маємо незворотні тенденції: це вже в основі своїй і не еліта, і не інтелігенція. Критична кількість у наших рядах примітивної за мисленням, убогої за інтелектуальним рівнем “професури”, за яку пишуть тексти так звані гоустрайтери (тобто невидимки-писакі), таки зашкалює.

4. Урок торжества напівзаконеного плагіату для окремої владо-грошової касті “недоторканих”.

Відсутність чеснот, моральна деградація, всюдозволеність та безкарність привели до ствердження тих ганебних явищ української дійсності, які все частіше став помічати цивілізований світ: творення віртуальної псевдонауки та конвеєрний захист псевдодисертацій.

Про схеми такого “конвеєру” вже давно писано-переписано – і про цілі трасти з написання текстів, які очолюють відомі доктори наук, і про спецради поважних університетів, де ці тексти “узаконюються”. Варто навести, для прикладу, бодай одну витинку. Цитую за недавньою публікацією “Української правди”, що озглавлена так: “Фантомаси” української науки: хто насправді пише дисертації нардепам і чиновникам?”, в якій детально описане явище так званого гоустрайтерства:

“В дисертації головне – не написати, а захистити. А захист забезпечує конкретна рада, з якою гоустрайтери не тільки тісно взаємодіють, бо нерідко є співробітниками тієї ж наукової установи чи ЗВО, але й часто є її членами... Зв’язка з конкретною науковою радою є надважливою, адже рівень таких дисертацій, як правило, настільки низький, що їхній захист можливий лише “з широко заплосченими очима” членів спецрад... Гоустрайтери можуть бути науковими керівниками/консультантами, або опонентами, адже саме така схема забезпечує дисертації безпроблемне проходження в СВП”.

Виник навіть цілий громадський рух за очищення української науки від владних невігласів. І він “у народі” знаходить усе більше прихильників. Десятки дослідників об’єдналися в антиплагіатну ініціативу “Дисертгейт”. В Україні запрацювала мережева платформа про корупцію у вищій освіті. Ще одна група активістів створила громадську ініціативу OsvitaLeaks. Результати їхніх скрупульозних досліджень-порівнянь з приводу найгучніших ганебних захистів з відомими прізвищами періодично вміщуються в друкованій пресі і мере-

жах та шороку викликають пристрасні дискусії в суспільстві.

Час від часу в Україні відбуваються й інші акти спротиву деградації суспільної моралі. Ось свіжий, що стався у Львові: викладач одного із тамешних університетів публічно спалив свій диплом кандидата медичних наук на знак протесту проти “квівізації” української науки.

Суспільна думка давно очікує конкретні відповіді на закономірні питання: чому вчергове влада німе? чому продовжує не помічати ганебної ями, в яку скочується наша наука? чому правоохоронні, податкові органи не перевіряють численні ФОПи, під прикриттям яких працюють ті невидимі трасти, синдикати з платного надання “наукових послуг”?

Відповідь може бути одна: при владі тепер критична маса тих, хто у такий ганебний спосіб проходив назагал непростий шлях до науки.

Надто запізнила і, цілком очевидно, надто м’яка реакція Міносвіти на кричущо-нахабні дії окремо взятої однієї спецради в оцінюванні “наукових здобутків” народного депутата Киви не вирішує в корені справи. Усе, на що спроможні були високі урядові чинники в питанні хронічного “плагіатного корита”, то це оголосити про можливі покарання за плагіат у середовищі... молодших спеціалістів, бакалаврів та магістрів. Міру покарання таким, у відповідності з недавнім рішенням Кабінету міністрів України, віддано на відкуп ректоратів. Водночас порушникам наукової недобросовісності із середовища студентів, яких за кордоном беззастережно і назавжди виганяють із університетських коридорів, гарантований... ще один захист, через рік.

До плагіаторів же з вищої, маєтно-грошової касті “недоторканих”, руки в цієї влади точно не дійдуть.

5. Урок народження інтелектуальної проституції як наслідок неспроможності (чи небажання) влади у цивілізованій спосіб виводити нашу науку на міжнародні обшири.

Поляки з успіхом показують на цілий світ свої досягнення в науці й освіті через Index Copernicus. Це ж зробили й інші наші сусіди. Натомість Україна, замість створення власного, скажімо “Індекс Грушевський” (варіант: “Індекс Огієнко”), примусово загнала своїх гуманітаріїв у стійло другосортних. Згідно з наказом МОН №32 від 15 січня 2018 року, головним критерієм авторитетності вченого є його кількість так званих скопусних публікацій. І не залежить, що досліджує учений – хімію чи місцеві діалектизи. Вхід же туди, як показує практика, здійснюється здебільше через далеких від науки посередників і коштує до 1000 доларів за одну публікацію.

Це призвело до вимивання з України значної кількості валюти, яка здебільше осідає в руках білізнаукової російської мафії. Чи цікавилося, скажімо, міністерство фінансів, яка сума цього унікального скопусного “навару” вимивається з і без ослабленої держави в межах одного календарного року?

Зобов’язалівка друкуватися в “скопусних” журналах призвела до появи низки посередницьких фірм, які за кругленькі суми обіцяють тим неукам, хто дуже хоче “світлитися” з-поміж розумних, масу послуг: написати будь-що і будь-скільки, гарантувати все те опублікувати, підвищити показники цитування, вивести на гарантований захист, отримати “визнання” в науковому світі.

Так поступово і безупинно в середовищі українських учених почали формуватися два досі незнані прошарки: один складається з тих, хто неспроможний написати сам, але має гроші купити будь-що і будь-скільки і другий – хто вимушено полишив безнадійну і принизливу натепер викладацьку справу та вирішив заробляти інтелектуальною проституцією.

Кажуть колеги, що других стає все більше.

Коли ж з’явиться для української науки й освіти світло наприкінці цього довгого й темного тунелю? І хто візьметься за розгрібання цих воістину авгієвих конюшень?

На спомин про Галину Могильницьку

12 грудня в Одесі відійшла в засвіті Галина Анатоліївна Могильницька – легендарна жінка, яка впродовж багатьох десятиліть залишалася символом незламності українського духу, беззаперечним авторитетом для викладачів української мови та літератури Одещини, непересічною поетесою, авторкою одного з найпотужніших творів доби Незалежності – ліро-епічної історичної поеми “Рогніда” (торік було номіновано на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка).

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка
НАН України

Галина Могильницька походила із сильного українського роду, який не приймав ідеології, бунтував проти неправди й комуністичного терору. Бенедь Могильницький, брат дідуся, був одним із організаторів повстання на Кривоозерщині (тоді Одещина, нині – Миколаївська область) проти продрозверстки в 1921 році. Професор Андрій Кореневський, брат бабуні, був репресований, а в часи Хрушова реабілітований. Бабусю Ксеню Федорівну й дідуся Олександра Пилиповича кілька разів “розкуркулювали”. Під час окупації дідуся зберіг шкільну бібліотеку, а на мансарді вдома переховували євреїв від нацистських загарбників.

31 грудня 1965 року Г. Могильницька як членкиня профкому факультету організувала колядування, залучивши до святкового дійства автобус з українською молоддю. Для Одеси колядування на той час було незвичним явищем. Згодом разом із цією молоддю Галина Анатоліївна організувала співочий хор у Балті, що був вельми незручним явищем для тодішнього КДБ на Одещині.

Галина Могильницька була самобутньою дослідницею української мови, непересічною методисткою з авторськими методиками-алгоритмами, що давали можливість слухачам курсів пізнати тонкощі стилістики й граматики української мови (чому можливі словосполучення “кава по-турецьки”, “котлета по-київськи”, хоча прислівники не сполучаються з іменниками; як розрізнити ямб і анапест, хорея і дактиль тощо). Свого часу Галина Могильницька, як і її чоловік Олекса Різників (Різниченко), перебувала в епіцентрі одеського культурно-мистецького руху, який згодом назвуть дисидентським – з огляду на діяльність Святослава Караванського, Ніни Строкатої-Караванської та інших. Перед судом над ними у травні 1972 року разом з іншими друзями та колегами готувала матеріали для їхнього захисту.

Г. Могильницька була залюблена в українське слово, жила глибинним від-

чуттям мови, прагнучи через оригінальні авторські методики й мовні алгоритми навчати філологів. Багато десятиліть працювала в Одеському обласному інституті удосконалення вчителів на кафедрі Світлани Андріївни Свінтковської (нині – Академія неперервної освіти, а С. А. Свінтковська очолює Науково-методичний центр української мови, літератури, українознавства Одеської академії неперервної освіти). Г. Могильницька була харизматичною, самобутньою, глибинно закоріненою в простір української літератури.

Свого часу вона написала працю, в якій зруйнувала міфи московської церкви щодо церкви української. Це була справжня полемічна студія – “Літос (або Камінь із пращі правди на розбиття митрополичого блудословія)” – в дусі традиційної української полемічної літератури часів Іова Борсечького, Мелетія Смотрицького, Герасима Смотрицького, Івана Вишенського, Христофора Філалета та ін.

Вступ Г. Могильницької до Національної спілки письменників України був досить пізнім. За іронією долі, мені, учню-олімпіаднику Галини Анатоліївни, випала честь бути тим, кому секретарка приймальної комісії доручила прочитати її твори, подані разом зі справою до Спілки. Г. Могильницька була людиною правди, а тому часто незручною, гострою, неприйнятною для тих, хто вважав відданість посадам/чи нам важливішою за відданість своїй землі й людськості. Вона не боялася йти супроти течії, була гордою, шляхетною та вишуканою в слові та вчинках. Але могла бути й сміливою, відважною левицею, коли потрібно було боронити правду.

Для багатьох Галина Могильницька була прикладом фахового служіння своїй справі, патріотизму й громадянського обов’язку. Від 1965 року товаришувала з В’ячеславом Чорноволом. Вона стояла біля джерел одеського “РУХу”, була ініціаторкою суспільно-громадських рухів і політичних ініціатив у 1990-х роках. У 1994 р. – кандидатка від НРУ в 290-му окрузі на виборах до Верховної Ради України. У 1991 року здійснила візит до США, де провела низку зустрічей із українською діаспорою. Галина Могильницька вірила в те, що Україна зможе знайти своє мотто в часи Незалежності, головне – працювати віддано й натхненно. Для Г. Могильницької креативність була синонімом якісної праці. “Без творчості нема життя”, як у Тичини. Тому кожна лекція Галини Могильницької – це й звернення до фольклору, де неможливо без української пісні.

Вона прагнула запровадити нові підходи до класифікації частини мови, прагнула ввести цю концепцію до шкільної освіти, йдучи за академічними дослідниками (І. Вихованець та ін.).

Жінка колосального інтелекту й неймовірної, Франкової працездатності, яка до останніх днів жила слухачами-курсантами. Її лекції були завжди “живі”, вона зналася не лише на методиці викладання або теорії мови чи літератури, а й була живим голосом епохи української літератури. Їй за життя пошастило перетнутися з П. Тичиною, М. Рильським, В. Стусом, М. Вінграновським і багатьма іншими письменниками. Вона жила Україною, була глибоко патріотична й віддана справі.

Світла пам’ять і Царство Небесне...

Олег ВАСИЛЕНКО

«Просвіта»: виклики сучасного світу

Завершується ювілейний для нас усіх рік – 30-ліття Незалежності України. Україна відбулась як держава, яка є і буде рідним домом для 40 мільйонів спадкоємців більш ніж 1000-тисячолітньої історії, культури та традицій. Для мене особисто це ще й 30-й рік власного підприємницького досвіду, бо саме з незалежністю України у 1991-му році моя родина отримала і використала можливість набуття незалежності економічну та соціальну.

Мій шлях до “Просвіти”

30-річний досвід допоміг мені усвідомити ціну відповідальності, а головне, дав можливість стати вільною людиною. Людська воля може вимірюватися по-різному, але для мене найважливішими чинниками свободи є можливість діяти, творити, вільно пересуватися світом і головне – вільно висловлюватися.

Для мене почесною і символічною є можливість звернутись через газету “Слово Просвіти” до просвітян і висловити деякі міркування. Я прийшов до “Просвіти” в рік її 153-річчя, хоча шлях до неї розпочався в ранньому дитинстві, з українських колицових моєї мами та моїх бабусь. І тривав через радянську школу у Дніпропетровську, де я в середніх класах дізнався і скористався можливістю звільнитися від вивчення української мови та літератури через довідку від офтальмолога, за прикладом свого друга-однокурсника. Через розпад СРСР, якого я чекав разом з батьками, мріючи побачити наживо всі параграфи підручників з географії та історії. Через нелегку роботу спочатку з батьком, а потім у власній справі, часто всупереч державній бюрократії та суспільним стереотипам. Через Майдани 2004 та 2014 років, російсько-українську війну, волонтерство.

Але особливе місце у моїй душі до усвідомлення національної ідентичності посіла Бразилійська Україна! Право називатися саме так набула українська діаспора у Бразилії не просто через збереження національних культурних ознак, Українських храмів, численних осередків та громадських організацій, а, головне, через відтворення справжніх українських сіл і містечок за десять з гаком тисяч кілометрів від України!

Цього року українці Бразилії відзначають 130 років першої хвилі еміграції з України. Відзначають, а не святкують, бо не від свята життя їхали чи були евакуйовані на чужину. Саме в Бразилії 8 років тому я вперше заговорив мовою своїх пращурів. Завдячую відомому дніпровському письменнику Фіделю Сухоносу, який відкрив мені Бразилію, Бразилійську Україну не як туристу, але як українцю, допомігши екстремально швидко опанувати державну мову. Сумління тоді не дозволило мені обгрунтовувати свою „природну“ російськомовність українцям, які в шостому поколінні дбайливо бережуть та плекають українську мову серед величезного 200-мільйонного португаломовного середовища. Озираючись назад, констатую, що та пригодницько-екстремальна моя українізація й дала поштовх до почесного права представляти Федеративну Респуб-

ліку Бразилія в чотирьох областях України. В рамках Почесного Консульства у м. Дніпрі та Бразильсько-Українського Центру на базі Університету митних справ та фінансів мені з партнерами та колегами вдалось зробити чимало для поштовху українсько-бразильських взаємин, інтенсифікувати обмін інформацією та спілкування між нашими громадами. Потужний поштовх до “Просвіти” відбувся і з боку української діаспори США, з представниками якої я познайомився під час моєї літньої подорожі Америкою.

Спілкуючись з яскравими особистостями українських громад Бразилії, США та інших українських діаспор на усіх п’яти континентах через соціальну мережу Фейсбук, я зрозумів чітку закономірність: всі розвинуті українські діаспори, де українці досягли добробуту (мова про країни з верховенством прав людини), мають два важливі духовні чинники стабільності та розвитку: Українська церква та культурно-просвітницькі громадські осередки, товариства та організації. Найстарша, найпоширеніша і найавторитетніша зі всіх українських громадських організацій в Україні і за кордоном – Товариство “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, засноване в 1868 році у Львові.

Роль “Просвіти” у державно-націотворчих процесах важко переоцінити. “Просвіта” довела не лише власну життєздатність у більшості українських діаспор на чужині, але й відверту живучість в окупованій союстами України, в умовах тоталітаризму, підпільно, завдячуючи справжньому творчому героїзму носіїв знань та культури, зберігачів цінних архівів українського творчого і наукового доробку.

Проте боляче усвідомлювати, що, відновивши ВУТ “Просвіта” одночасно з Незалежністю, наша держава і суспільство досі не усвідомили значення цього духовного хребта українського народу. Як християнин я мав би вважати Українську церкву хребтом нації, проте українці, в Україні і за кордоном, роз’єднані різними конфесіями. На жаль, ми не маємо єдиної національної Церкви. Але українці мають потужну, досвідчену та перевірену понад півтора століття історією громадську організацію, що є надійним провайдером до безцінної спадщини українського народу – правдивих знань про нашу історію, культуру, традиції – всього, що приховувалося від українців століттями нашої бездержавності. Якщо придивитися до “Просвіти” з державницької точки зору, то можна неозброєним оком побачити в її основі справжній скарб Укра-

їни. Організація, яка на громадських засадах відпрацювала систему передачу знань про Україну та досвіду її відтворення в більше ніж ста країнах світу, мала б бути засадничою в освітній системі координат держави Україна.

Я глибоко переконаний, що сьогодні, під час відвертого занепаду державної пострадянської системи освіти України, “Просвіта” може стати справжньою опорою державі. Я чітко усвідомив глибоку потребу у співпраці з державною освітою самої “Просвіти”. На прикладі Січеславської “Просвіти” можу стверджувати: якщо нема підживлення молоддю, то система передачі знань втрачає сенс. Як привернути молоддю до “Просвіти”? Що потрібно освіті та “Просвіті”, аби стати цікавими і потрібними одна одній?

За місце під “цифровим” сонцем

У Дніпрі з’явилась ідея! Вона полягає в осучасненні “Просвіти”, шляхом її діджиталізації та глобалізації тепер і в цифрі. Керівництво нашого міського осередку, адекватно оцінивши масштаб проекту, одразу побачили необхідність винести його на обговорення до Центрального Правління Товариства “Просвіта” – на всеукраїнський рівень. Дякуючи січеславцям, я мав честь презентувати ідею спочатку П. М. Мовчану, а 8 грудня – на урочистій онлайн-наradі Центрального Правління, присвяченій 153-й річниці ВУТ “Просвіта”. Широ дякую голові та Правлінню за увагу і підтримку! Мав можливість доповісти про те, що світ стрімко відтворюється в новій площині інтернет-простору, і ми не маємо права пасивно споглядати за створенням паралельної реальності, де конкурують найпоширеніші мови світу. Настала ера справжньої боротьби за місце під “цифровим” сонцем. У сучасному світі за комфортне місце під сонцем, так було і так буде, змагаються нові технології, великі гроші та потужні бренди.

“Просвіта” позбавлена сьогодні першого і другого, але ми володіємо третім чинником – потужним брендом з 153-річною історією, незаангажованим ні політично, ні конфесійно, що має світову зону покриття, міжнародну довіру й авторитет. Бренд „Просвіта“ має прекрасне семантичне ядро – він

про освіту. Бренд “Просвіта” підкріплений діяльністю тисяч просвітян, розгалуженою по всьому світу мережею однойменних товариств, і головне сталою ідеологією. З точки зору підприємця і маркетолога – це ідеальний майданчик для глобального інтернет-стартапу! От і формула співпраці з молоддю, студентством!

Ми встигли запросити до співпраці поки що шість університетів Дніпра: всі шість заявили про зацікавленість взяти участь в такому проекті, а чотири з них навіть вирішили створити свої первинні осередки ВУТ “Просвіта” для взаємодії з проектом! Запропонований мною такий вектор розвитку стає цікавим не лише самій “Просвіті”, але й багатьом потенційним партнерам Товариства.

Головна умова – українська мова!

Першими це відчули освітяни Дніпра. Надати можливість студентству взяти участь у розробці інтернет-порталу з сучасними опціями, мобільним додатком, телеканалом та іншими інструментами для генерації та обміну українського контенту цікаво будь-якому прогресивному вишу. Таких каналів обміну інформацією, як всевітня мережа “Просвіти”, численні українські діаспори, доступ до міжнародних архівів, не має жодний університет. Тому ще до початку підготовки технічного завдання проекту інтернет-порталу “Просвіта” ми домовились відпрацювати пілотні проекти з онлайн-освіти! Зацікавлені в конкретних напрямках викладання українською мовою вищі навчальні заклади вже почали перемовини з бразильською стороною про напрямки та програму онлайн-навчання.

За дорученням Голови Товариства “Просвіта” Павла Мовчана шойно було створено YouTube-телеканал ПРОСВІТА ТБ, який має стати справжнім суспільним телебаченням, омріяним українцями! Вже сьогодні ми пропонуємо всім українцям або підприємствам надавати свій відеоконтент українською мовою для поширен-

ня через просвітянські та діаспорні канали – про свій бізнес, захоплення, ідеї, роботу, пам’ятки культури своїх міст, спортивні секції, навчальні заклади, осередки, проекти та будь-що інше, що може бути цікавим для українців будь-де. Головна умова – українська мова! Тим генераторам відеоконтенту, які набудуть найбільшої популярності або які мають вже цікаві й популярні портфоліо, ми готові надавати права на самостійне редагування відповідних рубрик телеканалу. Пропозиції щодо співпраці з телеканалом чекаємо на поштової скриньці slovo@prosvita.tv. На цю адресу просимо надсилати й пропозиції за іншими напрямками співпраці з “Просвітою”.

Переконаний сам і намагаюсь переконати всіх причетних до створення контенту українською мовою, що з початком військової агресії Росії проти України російська мова в Україні пройшла крапку неповернення. З відгородженням України від агресора політично, соціально, інформаційно і навіть ментально українцям стає все менше сенсу створювати будь-який контент російською мовою. А якщо не для росіян, то для кого? Для себе? А навіщо? Щоб жити в Україні як неукраїнці? Для чого?

Український контент набагато перспективніший ще й в контексті відновлення або встановлення зв’язків з численними українськими діаспорами, бо ми є справжнім глобальною нацією! Якщо виміряти співвідношення українського та російського мовного простору за межами країн колишнього СРСР, думаю, таке порівняння буде не на користь російської. Росіяни не мають таких організованих діаспор, як українці. І вже дуже скоро більшість українців зійдуться на тому, що в своєму домі жити можна краще, ніж у гостей.

Свій дім – своя мова (або навпаки), саме з цих слів під час запису однієї з телепередач на початку вересня цього року уже названий Фідель Сухоніс зі своєю колегою Людмилою Громовик озвучили ідею Українського Дому в Дніпрі. Але українці Дніпра вже мають Український Дім – Січеславська “Просвіта”, яка робить все для того, щоб українці могли спілкуватися між собою рідною мовою. У справжньому Українському Домі в цифровому вимірі “Просвіта” може і має стати міцним фундаментом.

Про автора

Кандидат наук з публічного управління. Захистив кандидатську дисертацію “Механізми державного управління інтернаціоналізації вищої освіти”. Підприємець, засновник компанії “Еліксир”, “Еліт-Фарм”, волонтер. Кореспондент газети “Слово Просвіти” в Дніпрі. Почесний Консул ФР Бразилії в Дніпрі.

Механічне серце. Чи болить, чи чогось бажає, чи вміє радіти?

Неля ДАНИЛЕНКО,
заслужена журналістка України

“...Серце моє трудне, Чого ти бажаєш,
що в тебе болить?..”
Тарас Шевченко

Коли я дізналася, що в столичній Олександрівській лікарні імплантують найкращі у світі серця, мало сказати, що я була здивована. Чому? Одрядки виникла думка: механічне серце... чи ж воно хоч щось відчуває?

Все стало на місце, коли зустрілася із завідувачем відділення кардіохірургії, кандидатом медичних наук **Віктором Миколайовичем Ключком**.

— Чи живуть почуття у механічному серці? Аякже! І біль, і радість, і любов. Бо серце, яке ми встановлюємо людям і яке прийнято називати механічним, — не зовсім таке. Це механічний лівий шлуночок, насос. Ми серце не забираємо, серце у людини залишається своє, рідненьке. До нього пришивається частинка — своєрідний гаджет, який качає кров, він дуже добре виконує цю функцію. Завдяки Київській міській держадміністрації ми придбали найкраще серце, яке є у світі, серце, що забезпечує життєдіяльність людини.

Я вирішив це робити на постійній основі, коли три чи чотири роки тому до мене прийшла молода людина, високий, гарний хлопець. І я бачив, як він помирає... Що ми тільки не робили! Ми ставили йому стимулятор і стентували, а він все одно задихався, не міг пройти буквально 15 метрів. Прихожанин церкви, віруюча людина. Священник благословив його на встановлення механічного серця. Я не знаю, чому не пересадка донорського, але він так благословив.

Зайшов цей молодий чоловік до мене в кабінет і бачить ікони. Каже: “Я думав уже померати. Ось зайшов до вас — і тепло на душі стало. А поговорив із вами — хочеться жити”.

Операція минула вдало. Людині повернуто життя.

Ми зробили також нещодавно імплантатію механічного серця учаснику бойових дій, котрий захищав Україну на сході. Все вдало, почуватися прекрасно. А нещодавно всі ми були підняті вночі по тривозі. Так-так, спрацював режим тривоги — наш пацієнт забув прийняти ліки. І ми консультували його, як правильно вийти зі станова. Все закінчилося добре.

— **Хто ще в Україні імплантує людям механічні серця?**

— У Києві в Центрі серця зробили до семи операцій. Щоправда, там інші серця. Їх зараз зняли з виробництва, тому що вони не показали ефективності. Серця, які ставимо ми, використовували ще у двох

центрах. Там це повністю робили іноземці, приватним чином. У нас це все за програмою. Поки що ми зробили три такі імплантації.

— **Механічне серце. Наскільки це надійно?**

— Про це нині багато інформації. Десятилітній аналіз пацієнтів з пересадженим серцем і з механічним серцем засвідчив: різниці між ними практично немає. Є свої плюси в пересадженому серці, є свої плюси для механічного серця. Тому що при механічному серці людина приймає лише один препарат — для зарядки пристрою — і все. При пересадженому серці потрібно приймати дуже велику кількість ліків, є побічні дії, можуть виникати пухлини.

Але, звичайно, не лише імплантатію механічного серця. Складних і надскладних операцій на серці у нашому відділенні робимо за рік до 200. І кияни завдяки міським програмам можуть безкоштовно отримувати вартісні клапани, яких ніде більше в Україні не ставлять. А також стенти, оксигенатори. Усе — за рахунок бюджету міста.

— **Власне, як і створення вашого відділення?**

— Так. Це відділення створене Київською міськдержадміністрацією. Сучасне чудове обладнання, одне з найкращих наразі в Україні. У нас усі надсучасні апарати: дихальні, штучного кровообігу, інші. У нас є все те, що я бачив не так давно в Німеччині та Ізраїлі. І це відбулося за останні три роки, дуже динамічно.

Я працював у багатьох центрах — мене запрошували. Я знав хороших людей. А тут уже я сам зібрав найкращих. І ми працюємо самовіддано, із задоволенням.

— **У вас такий затишок у відділенні. Як вдома.**

— Така тут філософія: людина повинна почуватися затишно. Вона і так перебуває в колосальному стресі перед операцією. Отож, лікарня повинна починатися в операційній. До того — максимум комфорту і душевної теплоти від усіх працівників відділення. У нас по одній-дві особи в палаті.

— **Ви сказали: “Все, що я бачив у Німеччині, в Ізраїлі...”**

— Так, я багато вчився і стажувався. Я вдячний долі. На початку моєї лікарської практики мав честь працювати з одним із найвидатніших наших хірургів Борисом Михайловичем Тодуровим, потім мене запросив до “Науково-практичного медичного центру дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України” Ілля Миколайович

вич Ємець, далі була Одеса. Мені довелося працювати і рядовим хірургом, і завідувачем відділення, і начмедом... Були стажування. Спочатку в Німеччині, де мене швидко поставили на операції. Там такі матеріали й техніка для операцій, які в Україні ми бачили лише на картинках. Я вперше працював на таких операціях, які ще не робили в Києві. 43 операції за місяць. Тоді, до речі, в Німеччині часто виступав із боями Віталій Кличко. І так збіглося: він Кличко, я Ключко. І мене називали Кличком (усміхається). У Німеччині мені пропонували залишитися.

— **А ви?**

— Як бачите, не залишився. Як би це пафосно не звучало, я патріот своєї країни. А в Україні тоді був складний час. Як же не повернутись? Працюючи з чудовою апаратурою, ефективними препаратами в Німеччині, я вибудовував алгоритм, як лікувати хворих в Україні.

Потім я ще стажувався в Ізраїлі, багато чого й там навчився. І з усім цим багажем повернувся додому.

Тепер є наше відділення, тепер ми з надсучасним обладнанням допомагаємо українцям.

— **У вашому кабінеті кілька ікон...**

— Перший пацієнт, якого ми прооперували в нашому оновленому відділенні 20 березня 2019 року, був священником. Він і подарував мені ікону Божої Матері. У мене всі ікони особливі. Інколи я відвідую Афон. Настоятель монастиря Ватопед Єфремій теж подарував мені ікону Божої Матері, благословив мене на роботу в Україні.

І він прозорливо сказав, що будуть великі випробування, але ти повинен залишатися таким, як є, і в тебе все буде добре. До тебе звертатиметься дуже багато людей, яким інші відмовлятимуть. Ти всім допоможеш.

Справді, на сьогодні у нас дуже хороші результати. Люди йдуть до нас — і ми допомагаємо.

— **Трохи дивно. Зазвичай лікарі вірять в науку. Ви хірург, лікар — віруюча людина?..**

— Як же інакше? Як я можу не вірити? Знаєте, що більше бачиш людського горя, то більше береш навантажень на себе, аби допомогти людям, і витримуєш. І розумієш, що не все в твоїх силах. Є сила вища.

— **Ваша мрія?**

— Мрія навчитися робити такі операції, де не потрібно робити операцію (усміхається). Так, медицина розвиватиметься. Колись можна буде лікувати людей без усіх цих гаджетів... Мабуть, я вас здивую. Насамперед я лікар, а вже потім хірург. Була у мене одна операція, коли я відкрив пацієнтку, а там був настільки виражений кальцій, що я, оцінивши ризики, зрозумів: ця жінка помере у мене на столі. Я вийшов до родичів, сказав про ситуацію. ... Я закryw її.

Такі випадки б'ють по репутації. Насмішки, глузування: відступив, не впорався. Я терпів. Минув рік. Були закуплені нові прилади, які дозволяють зробити цю операцію через артерію стегна. І ми ту жінку врятували. Далеко не завжди хірург повинен будь-що оперувати. Інколи проходиш на грані дуже складних моментів. Коли терапевт і хірург у тобі порозуміються, і ти вивесеш правильне рішення, нагородою буде врятоване людське життя. Подякуйте, це немало.

— **Ви не покинули Україну, коли вам пропонували це зробити. Яким бачите її майбутнє?**

— Сам Бог дає нам силу. Ми ні на кого не нападаємо, ми ні в кого нічого не забираємо, ми нікому не зичимо зла. Цього літа в Україні було багато туристів із Саудівської Аравії. Вони всі здивовані добротою наших людей. Це означає, що ми самодостатні, нам не потрібно за рахунок інших народів розбудовувати свою країну, когось пригнічувати, щось доводити. Зараз нам тяжко, але якби всі дружно, незалежно від рангів і чинів, допомагали одне одному, то все було б прекрасно. Ось до нас у відділення звертаються люди, ми допомагаємо, для кожного знаходимо добре слово — і бачимо вдячні світлі обличчя. От би так по всій Україні! Правда ж?

Музей української вишиванки: як у Чернівцях планують поєднати реліквії та сучасні технології

У Чернівцях презентували проект унікального інтерактивного музею реліквії та технології. У музеї буде представлено найкращі зразки вишиванок та строїв з усіх

регіонів України. Тут використають сучасні технології, інтерактивність, інклюзивність, постійні комунікації та проекти з авторитетними майстрами й науковцями. Музей планують відкрити навесні 2023 року.

“У складний час війни і пандемії ми наважуємось, навіть ризикуємо запускати наш наймасштабніший сталий проект. Це виклик для нас самих”, — розповідає культурна кураторка, співзасновниця Всесвітнього дня вишиванки **Леся Воронюк**.

Команда має на меті показати вишиту сорочку і як естетичний витвір, і як український національний духовний символ нескореності, любові, оберегу.

Проект музею розвиває грань між глядачем та експозицією. “Емпатична пам'ять є найголовнішим чинником для сучасних людей — на сьогодні недостатньо просто подавати інформацію, — продовжує Леся, — Тому це буде той музей, у якому можна і навіть треба торкатися, чути, приміряти окремі сорочки”.

Музей планують наповнити інтерактивними експонатами та екскурсіями з доповненою реальністю і голограмами. “На стендах можна буде не лише подивитися вишиванки видатних людей, але й послухати їхні розповіді від пошвавлених за допомогою артистів та штучного інтелекту старих фотографій”, — розповідає керівник творчої майстерні “Архітектон” **Андрій Сегай**. Так, Леся Українка з допомогою голограми розкаже про свою вишиванку. Команда сподівається, що саме завдяки технологіям музей стане улюбленим місцем молоді.

Зовні та всередині будівля має розтрощений вигляд. Однак режисер та співзасновник Всесвітнього дня вишиванки **Олександр Ткачук** запевняє, що це поки заклад приміщення, а за півтора року тут постане новий культурний і мистецький центр. “Цей простір стане потужним магнітом для туристів у Чернівцях, як з України, так і світу, стане місцем, де будуть зібрані вишивані реліквії зі всієї країни та будуть реалізовані сучасні технології, які зачаруватимуть відвідувачів у глибинний

світ української культури, традицій та вишиванки”, — каже Олександр.

Наразі розробили первинну концепцію та візуалізацію експозиції, розпочали формувати фонди. На ремонт приміщення необхідно 15 мільйонів гривень. Гроші збиратимуть на краудфандингових платформах. Відкрити музей планують на День вишиванки у 2023 році.

Музей буде розташований в центрі Чернівців неподалік факультету історії, політології та міжнародних відносин ЧНУ імені Ю. Федьковича, де народився День вишиванки.

Нагадаємо, Всесвітній день вишиванки — це свято, яке зародилося в Чернівцях 15 років тому. Зі студентської акції ініціатива масштабувалась у велику міжнародну платформу презентації української культури у світі та відновлення культурної спадщини в Україні. Діяльність засновників свята трансформувалась у створення громадської організації “Всесвітній день вишиванки”, що реалізувала десятки культурно-просвітницьких проектів в Україні та закордоном.

Аліна ХРИЩУК

До 90-річного ювілею поета Володимира Сіренка

7 грудня 2021 року виповнилося 90 років від дня народження великого і незабутнього сина України – Володимира Івановича Сіренка.

Багато випробувань випало на його долю саме через любов до рідної землі, своєї мови, свого народу.

*Чорний камінь я в неї ніколи не кину.
Хай вона колісає блакить степову.
Сню тобою з дитинства,
моя Україно,
доки є ти на світі – живу.*

У передмові до поетичної збірки “Голгофа” він коротко написав: “Все свідоме життя я сповідував Правду, а тому мені завжди діставалося на горіхи. 1967 року за цю святую Правду та ще за те, що кинув російську мову і почав писати рідною, став на оборону її, мене виключили з КПРС, позбавили роботи журналіста. Більше як двадцять років з ярликами “націоналіст” і “антирадянщик” я перебивався на випадкових посадах, мені не давали друкуватись, брати участь в літературному процесі. Але я писав. Позбавити людину творчості може лише смерть”.

У Січеславській “Просвіті” цього дня зібралися переважно ті люди, яким пошастило знати поета особисто. Захід видався надзвичайно теплим і щирим. Встигли і посумувати, і повеселитися. Адже сам поет мав прекрасне почуття гумору. Його “Куцники” – родзинку вечора – з захопленням читали майже всі присутні ледь не перебиваючи одне одного.

*Як довести отим дурним і лютим
прихильникам не духу, а жратви,
що, як вони, і я сьогодні в скруті,
але не раб і не сміття Москви.*

*Не кожний, хто народжений, людина.
Запам'ятай, в життя зробивши крок, –
людина той, прями у кого спина
і голова зоріє від думок.*

***
*Не таланить на вождів
нашому народу.
Той від влади одурів,
той дурний від роду.*

Все своє життя Володимир Сіренко боровся за незалежність нашої держави, за її розвиток і творчим словом, і власним прикладом. Був свідомим націоналістом, величезним оптимістом. Пройшов нелегкий, але довгий життєвий шлях і попри свій вже поважний вік, займав завжди активну громадянську позицію.

У віці понад 80 років, точніше – в День Державного прапора, 23 серпня 2013 року, на Майдані в Кам'янському, на велелюдному мітингу. Долучився до лав націоналістичної партії ВО “Свобода”, збирався балотуватися на виборах... На жаль, не встиг...

*Хочу, щоб у місті й поза містом –
Всюди, де святиться мій народ,
Мене звали націоналістом, –
Це одна з найвищих нагород.*

***
*Не вимолють волю – виносять із бою,
З тюрем, де не побачити сьвіа зорі.
Незалежність – коли прапор твій над тобою
Й на землі твоїй – мова твоїх матерів.*

***
*Тож будемо вищими й вищими,
Нехай нам не згубиться лік:
Якщо ми себе не понищимо –
Ніхто нас не знищить повік!*

Команда Січеславської “Просвіти” висловлює ширю подяку за сприяння та надані матеріали Центральної бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка та особисто Т. Герасюти (м. Кам'янське), Дніпропетровській обласній універсальній науковій бібліотеці (ДЮНБ), а також завідувачці Канадсько-Українського бібліотечного Центру ДЮНБ Наталії Біловицькій.

Прес-центр Січеславської “Просвіти”

Знай наших, або Календар патріота – 2022

Ірина СИЧИК,
підприємиця, графічна дизайнерка,
м. Рівне

На думку Івана Франка, “народ, що не шанує своїх великих людей, не варт зватися освіченим народом”. А чи знаєте ви, що саме українець Пилип Орлик – автор Конституції (ухвалена 16 квітня 1710 року), що першою у світі розділила владу на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову? Що Юрій Вороний, видатний український хірург, 3 квітня 1933 року провів першу у світі операцію з пересадки від людини до людини цілого органу – нирки? Що 16 листопада 1936 року народився славний тренер із гандболу Ігор Турчин, якого з командою за значні досягнення в спорті внесли до Книги рекордів Гіннеса?

Про цих та сотні інших українських звитяців інформує кожна сторінка ексклюзивного відривного Календаря патріота, що містить мистецькі ілюстрації, виконані у стилі строгої векторної графіки, та інформативні мікродовідки. Степан Бандера, Василь Стус, Марія Заньковецька, Варвара Ханенко, Архип Куїнджі, Іван Франко, Леся Українка, Тарас Шевченко, Богдан Ступка та інші національні герої-патріоти – обличчя на сторінках календаря, які увіковічили свою країну у сферах духовності, державотворення, військової справи, економіки, науки, літератури, культури, спорту.

Поштовою до створення Календаря патріота стала співпраця авторки цього матеріалу з патріотичною громадською організацією “Просвіта”. Під час розробки дизайну для сайту Рівненського міського об'єднання товариства “Просвіта” у 2018-2019 роках було опрацьовано багато матеріалів і визріло непохитне переконання: українцям є чим пишатися!

У розробці унікального мистецького продукту були використані достовірні джерела, узяті з сайтів Українського інсти-

титу національної пам'яті та інформаційної агенції Міністерства оборони України “АрміяInfo”, а також із інтернет-видань “Історична правда” та “Український інтерес”. А на основі історичних фотографій та карт талановита художниця-ілюстраторка Ліза Болдишева створила мистецькі ілюстрації, розробила загальний стиль та дібрала кольорову гаму для кожної пори року.

Ось деякі із ювілейних та знаменних дат, які будемо відзначати у 2022 році:

- 140-річчя від дня народження державного і церковного діяча Івана Огієнка (14 січня)
- 100 років із дня заснування театру “Березиль” під керівництвом Леся Курбаса (31 березня)
- 75-та річниця початку акції “Вісла” (28 квітня)
- 115-роччя від дня народження Головнокомандувача УПА Романа Шухевича (30 червня)
- 25-та річниця польоту в космос на борту американського космічного корабля “Колумбія” першого космонавта незалежної України Леоніда Каденюка (19 листопада)
- 300-річчя від дня народження видатного філософа та першого українського байкаря Григорія Сковороди (3 грудня)
- 85-річчя від дня народження Вячеслава Чорновола, символу боротьби за незалежність України (24 грудня)

Відривний календар має сучасний дизайн: проект оригінального та інноваційного мистецького видання був розроблений і зреалізований із метою популяризації здобутків українців у світі та формування пошани сучасників до українських героїв.

Детальнішу інформацію про Календар патріота можна одержати за телефоном: (073) 523-32-24.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Геніальний графік Василь Чебаник подарував Україні шість нових шрифтів абетки Рутенія до 20-річчя проекту “Графіка української мови”.

Василь Чебаник – заслужений діяч мистецтв України, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, професор кафедри графічного дизайну державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, лауреат Шевченківської премії створив 45 нових шрифтів. Шість із них, над якими мистець працював кілька десятиліть, він подарував шанувальникам рідної мови, відкривши електронний ресурс для безкоштовного використання усіма бажаючими. Про це професор повідомив від час презентації книги “Графіка української мови”, що відбулася у Музеї книги і друкарства України. Ошатне видання надруковане трьома мовами – українською, англійською та китайською з використанням шрифтової гарнітури “Рутенія”, розробленої Василем Чебаником. Книга, у якій представлено зразки нових шрифтів та наведені приклади їх використання у різних сферах друкарської справи, стала підсумком роботи художника та волонтерів громадської ініціативи ін-

«Абетка» Василя Чебанника

фоВАРТА в рамках проекту з ідентичною назвою “Графіка української мови”, започаткованого 20 років тому.

На презентації заступник директора музею Дмитро Палій зазначив:

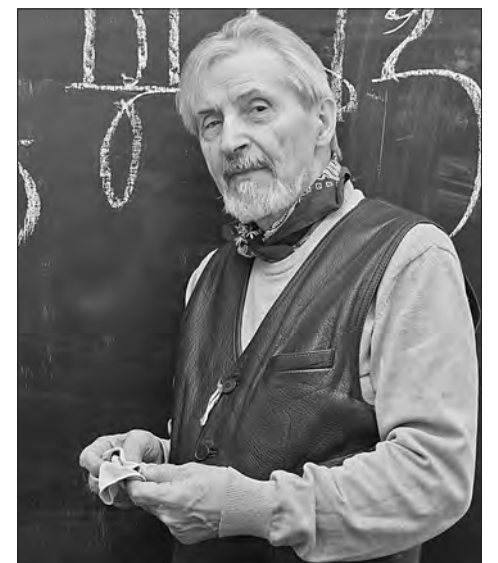
– Абетка, яку розробив Василь Чебаник, – це державницька справа, це ще одна ознака, яка буде відрізняти Україну з-поміж інших країн світу!

Заслужений діяч мистецтв України, художник Роман Петрук, кандидат історичних наук, капелан Дмитро Каран, провісник Кирило Стеценко, заступник голови Українського інституту національної пам'яті Володимир Тилишак, активісти громадської ініціативи інфоВАРТА Нестор Воля та Анжеліка Корнієнко на презентації відзначали, що в абетці митця не тільки милозвучність та пластика української пісні, а й образний відгомін нашої багатотисячолітньої історії.

– Україна як суверенна держава повинна володіти усіма символами державності, зокрема і державною мовою, а це, безумовно, основа української ідентичності, з відповідними їй традиційним засобом візуального зображення, – переконаний Василь Чебаник.

Художник, який з 2000 року працює виключно над графікою рідної мови, створив оригінальні композиційні написи, у яких шрифт крім інформаційної функції виконує ще й естетично-образну. Вільний майстерний малюнок, графічна експресія, переконлива образність, глибока проникливість у змістово-стильову тканину і сутність літературного твору стали прикметними рисами Василя Чебанника як автора ілюстрацій до численних книжкових видань та інших різновидів графіки. Шрифти мистця використовуються Національною академією мистецтв України, Національною академією образотворчого мистецтва і архітектури, Київським державним інститутом декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Національним університетом “Кієво-Могилянська академія”. Він автор оформлення церемоніального примірника Конституції України, на якій присягають Президенти, посвідчення Президента України, диплома лауреата Шевченківської премії.

Доктор мистецтвознавства, філософії та богослов'я Дмитро Степовик порівняв автора нових шрифтів, без яких ми чули рідну мову, але не бачили її, з святым

рівноапостольним Кирилом Солунським, творцем кирилиці, однієї з найдавніших систем слов'янського письма.

– Василь Чебаник – геніальний талант, він увів можливість абетки у рамки мистецтва, – каже Дмитро Степовик. – Тому маємо в усіх виданнях використовувати виключно розроблені Василем Чебаником шрифти. Його абетка – наша національна гордість.

● З РОСИ Й ВОДИ!

Сучасні зміни в освіті зумовлені загальними тенденціями євроінтеграції, інноваційного поступу, що передбачає утвердження й імплементацію в освітній сфері концепції освіти упродовж життя. З-поміж відомих сучасників, життєвим кредо яких є розвиток неперервної освіти, освіти дорослих в Україні, вирізняється особистість доктора педагогічних наук, професорки, члена-кореспондента Національної академії педагогічних наук України, директорки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, голови правління громадської спілки “Українська асоціація освіти дорослих” **Лариси Борисівни Лук’янової**.

Вектор професійного становлення Лариси Борисівни спрямований на неперервність фахового зростання, адже її життєво-професійний шлях включав перебування на посаді викладача біології у Київському енергетичному технікумі, молодшого наукового співробітника лабораторії профтехосвіти Інституту педагогіки АПН України, захист кандидатської дисертації з проблеми “Формування екологічної культури учнів ПТУ в процесі вивчення предметів професійно-технічного циклу”, захист докторської дисертації на тему “Теорія і практика екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах”. Подальший шлях науковця Лариса Борисівна продовжила на посаді старшого наукового співробітника відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, пізніше стала завідувачкою відділу. У 2015 р. Л. Б. Лук’янова очо-

Подвижницька місія у сфері освіти дорослих

лила Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Синергія фундаментального наукового пошуку, зорієнтованість на потреби сучасної педагогічної освіти і освіти дорослих, спрямованість на діалогічну взаємодію науки і освітньої практики, налагодження міжнародної комунікації в освітньому дискурсі є основними напрямками діяльності Інституту. Керуючись менеджерською мудрістю Лариси Борисівни, науковці інституту спрямовують свою діяльність на дослідження таких проблем: особистісний і професійний розвиток дорослого населення; нормування

неперервної освіти. Вона є одним із фундаторів теорії освіти дорослих в Україні, авторкою близько 400 наукових і науково-методичних праць, з-поміж яких – Концепція освіти дорослих в Україні, “Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід”, “Підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими: теоретичний і методичний аспекти” та ін.

З ініціативи Лариси Борисівни при Інституті діє громадська спілка “Українська асоціація освіти дорослих” (2015 р.), яку було прийнято у члени Європейської Асоціації освіти дорослих (2016 р.),

федри, стала ініціатором створення Ради молодих науковців Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Для багатьох наукових і освітніх інституцій Польщі, Німеччини, інших країн дослідницькі ідеї, наукові теорії Лариси Борисівни у сфері освіти дорослих слугують вагомим методологічним і практично орієнтованим підґрунтям для продукування нових концепцій, технологій навчання різних категорій дорослих.

Як керівниця наукової школи і директорка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Л. Б. Лук’янова володіє такими особистісними і професійними якостями, які дозволяють їй успішно керувати науковим колективом і своїми учнями (аспірантами і докторантами). Маючи якості справжнього лідера, який вмє організувати наукову роботу, завжди допомогти, порадити, Лариса Борисівна сприяє особистісному розвитку кожного: ініціює проведення тренінгів, наукових платформ, семінарів, залучає до міжнародної співпраці тощо. Наукова школа Л. Лук’янової розвивається на основі принципів цілісності, цілеспрямованості, інтелектуальності, прогностичності, людяності, ціннісного сходження людини до вершин наукового успіху. Її життєвий успіх, людяність, добротворення слугують прикладом для молодих і досвідчених науковців, педагогів.

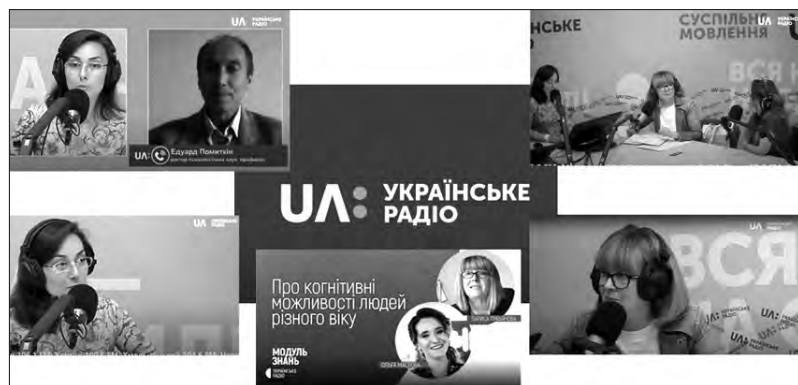

Колеги співробітники Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України бажують дорогій ювілярці подальшої реалізації наукового та творчого потенціалу, нових цікавих ідей, особистих досягнень, втілення в життя всіх задуманих планів і проєктів.

Зичимо Вам, Ларисо Борисівно, невпинної творчості, душевної гармонії, успішного здійснення всіх планів та задумів, злагоди й добробуту у Вашій оселі на багатій і благодійній землі.

Співробітники відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України:

Мирослава Вовк, Наталія Філіпчук, Юлія Грищенко, Світлана Соломаха, Сніжана Ходаківська

й оцінювання якості освіти; технології навчання дорослих; педагогічні проблеми професійної підготовки дорослого населення у зарубіжних країнах; особистісний і професійний розвиток дорослого населення.

Концептуальні основи професійної діяльності Л. Б. Лук’янової вирізняються новаторськими ідеями, сучасним європейським баченням розвитку професійної освіти, освіти дорослих,

та громадська організація “Культурно-освітня ініціатива” (2016 р.), метою діяльності яких є сприяння розвитку формальної, неформальної та інформальної освіти в Україні. У 2016 р. на базі Інституту відкрито кафедру ЮНЕСКО “Неперервна професійна освіта педагога XXI століття” (2016). Орієнтуючись на європейський вектор розвитку педагогічної науки, Лариса Борисівна підтримує діяльність Ка-

Юрій МИЦИК, д. і. н., проф., засл. діяч науки і техніки України

На малій Україні є село з досить нетиповою історією... У 1769 чи 1770 рр. ординці вчинили набіг на тодішню столицю Молдавського князівства Ясси і забрали в неволю великий ясир. Але під Очаковом запорожцям отамана Данила Третяка вдалося відбити полонених, яких козаки поселили під Старим Кодаком (нині – Дніпро) на дніпрових берегах напроти Сурського й Лоханського порогів. Так виникло село Волоське, населене волохами (молдаванами), які міцно трималися своєї мови і традицій. Навіть нині старі жителі ще говорять помолдавськи, але в цілому жителі села українізувалися...

Нестандартна історія виникнення села, відмінність його жителів від мешканців українських довколишніх сіл, розташування на місцях оповитих легендами (тут зокрема знаходилась Змієва

Зразкове краєзнавче дослідження

печера, де жила жінка-змія, від шлюбу якої з Гераклом народилося три сини-прародителі скіфів) привертала увагу істориків та етнографів (А. Скальковський, В. Біднов, Д. Яворницький, В. Бабенко, О. Афанасьєв-Чужбинський...). Але останні з цих розвідок вийшли друком у 1920-х роках, зі зрозумілих причин не охоплювали історію села пореволюційних часів та й не були розраховані на широке читацьке коло і до того ж почали пересуватися (А. Скальковський, О. Афанасьєв-Чужбинський, Д. Яворницький) тільки в самостійній Україні...

До 250-річчя села Волоського вийшов солідний, розкішно оформлений том “Волоський часопис” (К., 2019, 447 стор.), авторами якого є найкращий дніпровський краєзнавець, журналіст Микола Чабан, ветеран археології, доктор історичних наук, професор Ірина Ковальова та журналіст Олександр Попов. Книга складається з 22-х розділів (крім вступу та додатків), в яких розкривається історія Волоського від заснування по сьогоднішній день, в т. ч. років НЕПу, часів Першої та Другої світових війн (наводиться і список прізвищ тих, хто загинув чи пропав безвісти у роки Другої світової війни, який нараховує понад 220 прізвищ), Голодомору-геноциду 1932-1933 рр., повоєнного періоду. У розділі 3 (“Історія в особах”) подаються відомості про волоських отаманів, волоських старшин і старост у 1776–1911 рр., земських лікарів, господарів села, національні меншини (!), тобто болгар, жертв комуністичного терору тощо. Ве-

ликий розділ 12 “Волоський храм. Релігійна історія” (с. 254-292) присвячено маловивченому питанню життя православної громади села. Тут і історія будівництва Свято-Преображенського храму (нині неіснуючого), і біографії священників, і перелік церковних старост за 1872–1917 рр., і сюжет про боротьбу з сектантством (“штундизм”), яке проникло з сусіднього села-німецької колонії Ямбург (нині не існуючої). До цього розділу прилягає інший – “Церковні метрики”. Окремі розділи присвячені особливостям місцевого діалекту молдавської мови, які вивчалися молдавськими мовознавцями у 1960 р., поширених у селі прізвищ (Алб, Бабура, Бурмага, Дамаскин, Мунтян, Сирбул та ін.), волоським традиційному вбран-

ню та вишивкам на сорочках, місцевій топонімії. Цікаво, що волохи не сиділи в одному селі, а охоче переселялися і в інші, не тільки сусідні (Майорка), але й віддаленіші на захід від берегів Дніпра (Василівка, Новоолександрівка тощо, всього з десяток). Є й розділ “Волоська діаспора”, де уважно простежується волоське коріння олімпійської чемпіонки Оксани Баюл (це прізвище поширене в селі), Степана Морара з Франції і звичайно тих, що осіли в Києві і Дніпрі, наприклад, театрального актора Миколи Постолаки, художника Петра Магра.

Велика увага приділяється археологічним пам’яткам, особливо курганам, історії їх дослідження Катериною Мельник-Антонович, Миколою Макаренком, Дмитром Яворницьким та ін.,

особливо перед затопленням порогів (і прибережної частини села!) внаслідок пуску Дніпрельстану. Тут були виявлені пам’ятки від доби палеоліту до часів Київської Русі (справжнє Ельдорадо для археологів!), наводяться малюнки й фотографії важливих знахідок, карта волоських пам’яток.

З особливою цікавістю читаються розділи про легенди й казки про Волоське, деякі з них йдуть корінням ще в первісну епоху (про пороги, камені Богатирі, згадувана Зміїна печера (чи не з нею пов’язується кубло Змія-Горинича?), про скарби... Знайшлося місце й описам мальовничої природи Волоського, символіці села, розповіді про святкування 250-літнього ювілею села.

Книгу вигідно вирізняє з краєзнавчих досліджень широке використання архівних документів, насамперед з фондів Дніпровського обласного держархіву. Такого широкого їх використання не знайдеш і в багатьох наукових дослідженнях. Книга сповнена свідчень, записаних від старожилів села, котрі яскраво змальовують минуле села у ХХ столітті, особливо про похмурі роки голодомору 1932–1933 та Другої світової війни.

Книга має тверду обкладинку, оформлена ошатно, зі смаком. У ній міститься багато фотографій, в т. ч. рідкісних, взятих із сімейних альбомів чи архівних фондів, малюнків, схем і карт. Вона легко і з інтересом читається. Кажуть, що в Німеччині чи Італії кожне село має кілька солідних досліджень своєї історії. Нам в Україні до цього ще далеченько, але зразок уже є. Поза сумнівом, такі книги пробуджують любов до своєї “малої батьківщини”, а разом з цим і до “великої Батьківщини-України”!..

Автори “Волоського часопису” під час польових досліджень. 2017 р.

Професор Сидір Кіраль: “Іван Чендей – це візитівка Закарпаття”

Відомий літературознавець, доктор філологічних наук Сидір Кіраль цього року видав дві ґрунтовні праці про знаного закарпатського прозаїка, Шевченківського лауреата Івана Чендея. Це перший том об'ємного листування письменника з київськими критиками та монографія про цей унікальний епістолярій. Обидві книжки одразу набули розголосу в наукових колах і не тільки. Зважаючи на те, що влітку автор цих праць відзначив 65-річний ювілей, а 2 грудня в Закарпатській обласній науковій бібліотеці ім. Ф. Потушняк відбулася захоплива презентація нових книжок, це стало зачіпкою для серйозної розмови як про науковця і його дослідження.

— **Пане Сидоре, чому ви обрали саме українську філологію?**

— На мій вибір вплинуло те, що у 8-му класі на іспит з української мови та літератури світлої пам'яті наш класний керівник Григорій Васильович Дем'ян, історик за освітою, згодом кандидат історичних наук, відомий дослідник фольклору УПА, краєзнавець, етнограф, літературознавець, депутат Верховної Ради України П скликання (довгий час перебував під пильним наглядом КДБ), приніс неймовірно дивне видання “Кобзаря” Т. Шевченка (Київ, 1971), ілюстроване репродукціями тканих рушників народних майстринь Ганни Василяшук та Ганни Верес, і пообіцяв подарувати тому учневі, який напише найкращий твір. У нашому класі була Люба Кожан, яка завжди писала цікаві твори, отож всі й подумали, що вона стане володаркою цієї нагороди. Із трьох запропонованих тем я обрав зображення походу князя Ігоря у “Слові о полку Ігоревім” і дуже старався, хоча не сподівався стати переможцем.

І ось ми в бентежному очікуванні зібралися, аби почути результати іспиту. І коли Григорій Васильович оголосив, що за рішенням експертної комісії найкращий твір написав саме я, і вручив мені “Кобзаря” із дарчим написом: “Моєму учневі Сидору Кіралу за кращий твір у 8-му класі”. Моєму щастю не було меж. Мені усі заздрили, а я гордо, притуливши книжку до грудей, ішов додому, а коли показав мамі, то ми обоє розплакались. Цей “Кобзар” зі мною повсюди, це моя реліквія й оберег, бо саме тоді я вирішив, що стану учителем української мови та літератури. До того ж моїм улюбленим учителем із цього предмету був Мирослав Іванович Грицик, згодом кандидат філологічних наук, доцент Дрогобицького педінституту. До речі, так склалося, що коли він захищав дисертацію про фольклористичну діяльність Мелітона Бучинського, то я, вже будучи кандидатом наук, написав відгук на автореферат його праці.

Правда й те, що по сусідству в моєму рідному Славську мешкав священник Василь Головацький (як виявилось згодом, відбув у Сибіру 18 років за участь в УПА), який агітував мене вступати в духовну семінарію. Однак верх взяв потяг до вчительської праці.

— **А чому стали науковцем? Адже могли бути просто педагогом.**

— Вступаючи до Львівського

університету, я готував себе до педагогічної праці. Загалом спілкування з дітьми мені подобалося завжди (тоді рейтинг учителя в рангу професій був ще досить високим), до того ж шоліта на канікулах я працював у туристичному таборі “Трембіта” на Рожаночці (Львівська область), а згодом два сезони в піонерському таборі “Артек Прикарпаття” для дітей залізничників у Тухлі на Сколівщині (там, до речі, І. Франко писав свого “Захара Беркута”).

Дві фахово-навчальні практики в одній із львівських шкіл під керівництвом знаного тоді методиста, нашого викладача Михайла Михайловича Шкільника та зустрічі з чудовими вчителями школи № 49, зокрема Ганною Іванівною Довбуш, з якою подружився на довгі роки, ще більше упевнили мене у правильності вибору професії.

Під час навчання в університеті я брав участь у студентській науковій роботі, закінчив виш із відзнакою. Однак значних наукових здобутків не мав. Моїм однокурсником, з яким товаришував і донині, був знаний тепер вчений, член-кореспондент НАН України, директор Інституту Івана Франка у Львові Євген Нахлік. От він вже тоді цілеспрямовано готував себе до наукової праці. Щоправда, завідувачка кафедри української мови світлої пам'яті проф. Таміла Іванівна Панько пропонувала мені посаду асистента за умови, що я залагоджу питання щодо прописки у Львові, без якої тоді не приймали на роботу. Такої можливості я не мав, тим більше наш декан проф. Іван Іванович Дорошенко пообіцяв, що якщо я дам згоду поїхати на роботу на Запоріжжя (було 20

вакансій держзамовлення), то через рік-два мене візьмуть в аспірантуру при кафедрі літератури. Так я й опинився в Осипенківській СШ на Бердянщині, де на посаді вчителя пропрацював два роки, а згодом був обраний за конкурсом на посаду асистента кафедри української та російської мов Бердянського педінституту. Загалом на півдні України пропрацював 20 років і назавжди полюбив цей край. Професор Іван Денисюк жартував, що я в Бердянську успішно відбув “політичне вигнання” зі Львова.

— **Розкажіть про ваші наукові дослідження, за якими захищали кандидатську й докторську дисертації.**

— Кандидатську дисертацію захистив у 29 років, у 1985 р., вона присвячена літературно-критичній та публіцистичній діяльності Остапа Терлецького, соратника Івана Франка. Докторську (захистив у 2003 році) — постаті уродження Бердянська Трохима Зінківського. Ці два діячі в радянські часи з ідеологічних міркувань були, на жаль, свідомо “призабуті”, тож довелося багато попрацювати в архівах, у результаті чого відшукав чимало цінних документів, які вперше введено в науковий обіг.

Мені приємно, що в академічному виданні “Історії української літературної критики: дожовтневий період” (Київ, 1988), авторами якої є знані в Україні літературознавці Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, розміщено мій розділ про О. Терлецького-критика, а в 7-му томі (книга перша) нової академічної історії української літератури у 12-ти томах (Київ, 2020) уперше у виданні такого типу є розлогіий розділ про Т. Зінківського, неймовірно талановитого письменника, фольклориста, публіциста, філософа, якому доля відвела лише 30 років життя. Похований у Бердянську, де влас-

не я вперше й дізнався про нього і захопився його життям і творчістю, які стали об'єктом моєї наукової обсервації. Заслуги цих двох непересічних діячів, про яких останніми роками все частіше стали згадувати дослідники, неабиякі, хоча, як не прикро про це мовити, на сьогодні ми не маємо окремих видань їхньої творчої спадщини. Якщо Бог дасть сил і здоров'я, то мрію упорядкувати такі видання, адже вже зібрано чимало матеріалу.

— **Що нового ви відкрили в цих посталях?**

— Багато. Наприклад, Т. Зінківський одним із перших розглянув творчість Тараса Шевченка в європейському літературному контексті, а витоки української літератури пов'язував не з іменем Івана Котляревського, а із часами “Слова о полку Ігоревім”, цікаво витлумачив “негативну” роль старослов'янської мови для розвитку нашого письменства українською мовою. У працях “Молода Україна, її становлення і шлях” та “Національне питання в Росії” Т. Зінківський уперше торкнувся питання про “можливість” федеративного устрою Росії й дійшов висновку, що практично такий державний устрій там неможливий не лише через імперське мислення очільників імперії, але й російського народу загалом, який вважав себе “богообраним” і свідомо нехтував духовними, культурними потребами тих народів, що опинилися під владою царя.

На відміну від І. Франка та М. Драгоманова, бердянець, офіцер царської армії, чи не вперше зробив спробу об'єктивного аналізу творчої спадщини Гоголя, Достоевського та Тургенева. Актуальними й понині є розмісли Т. Зінківського про мову як найважливішу ознаку існування нації як такої, народну творчість, про православну російську церкву (вважав, що та служить не заповідям Христа, а є “кописткою” царської влади), штундистів. Відомий письменник Валерій Шевчук небезпідставно вважає Трохима Зінківського тим мислителем, який стояв біля витоків теорії українського націоналізму.

— **Іван Чендей з'явився в епіцентрі вашої уваги не одразу. Навіщо вам це було потрібно, якщо наукова кар'єра вже була реалізована?**

— Творчість Івана Чендея привернула мою увагу вже у “докторсько-професорському” віці, і за логікою, як ви кажете, “наукової кар'єри” я мав би продовжувати студіювати спадщину моїх патронів О. Терлецького й

Т. Зінківського, які, так би мовити, вивели мене в люди й на знак вдячності підготувати до друку томи їхньої спадщини. Але сталося так, що, упорядковуючи архів покійного львівського професора Івана Денисюка, улюбленого викладача, я натрапив на листи Івана Чендея, які одразу мене захопили, образно кажучи, у дослідницький полон. Зізнаюсь: я вперше відкрив для себе саме через листи малознаного мені напрочуд обдарованого письменника (правда, у моїй скромній студентській бібліотеці була збірка І. Чендея “Зелена Верховина”, яку однокласниця Стефанія Швед подарувала мені в 1975 році вже студентом університету) та сильну людську особистість.

Так і почалися архівні пошуки епістолярної спадщини закарпатського “короля Ліра” (Г. Корабельников), так з'явилась моя перша книжка “Зробити щось корисне для свого рідного народу”: з епістолярної спадщини Івана Чендея” (2013), а далі знайомство з родиною Чендея, зокрема з дружиною Марією Іванівною та донькою Марією, зятем Іваном Трешаком. Вони довірили мені упорядкування унікального архіву письменника (праця тривала упродовж майже трьох років) і як результат — публікації статей у науковій періодиці, а цього року — першого тому (із задуманих десяти) листування І. Чендея з київськими критиками В. Костюченком, К. Волинським, І. Дзюбою, Л. Коваленком (обсяг 668 сторінок) та монографії “Іван Чендей та київські критики: епістолярні діалоги” (обсяг 430 сторінок). Мої друзі жартують, що мене цікавлять лише письменники непростой долі, адже в моєму добробку є праця про Галину Гордасе-

вич, Романа Андрияшика та інших “гнаних” свого часу митців.

— **Через постать Івана Чендея ви глибоко занурюєтеся в закарпатський літературний процес. Що там помітили?**

— Це справді так, адже без постаті Івана Чендея неможливо уявити, тим більше збагнути складний і водночас цікавий літературний процес на Закарпатті. Особливо цінним у цьому аспекті є оприлюднений на сторінках часопису “Київ”, — а недавно вийшов окремим виданням (побачили світ дві книги із трьох), — “Щоденник” І. Чендея, упорядкований Марією Чендей-Трешак. Це унікальний документ доби. Довелось перечитувати і праці українських вчених, зокрема ужгородських, які досліджували й досліджують літературний процес на Закарпатті. Варто згадати щедрий доробок Наталії Ребрик, яка працює над спадщиною літераторів Закарпаття.

Працюючи над архівом І. Чендея, я не лише пізнав особливості літературного процесу на Закарпатті з його творчими спалахами й тимчасовими згасаннями, а й відкрив для себе невідомий раніше самотній культурно-мистецький материк Срібної Землі в особі Л. Дем’яна, О. Маркуша, С. Панька, В. Гренджи-Донського, А. Патруса-Карпатського, В. Скрипки, А. Волошина, Зореслава, Ю. Станиця, Ю. Гойди та інших. Чимало матеріалів про згаданих осіб зберігається в київських архівах, Державному архіві Закарпатської області.

Закарпаття багате не лише природними ресурсами, а й напроцуд талановитими митцями. Бо насправді ми маємо всі підстави вести мову про закарпатську новелістичну школу, про вклад закарпатців у розвиток романного жанру. Літературне життя Закарпаття самотнє, воно тісно переплетене з культурно-мистецьким життям сусідніх держав, чим і відрізняється від інших регіонів та є цікавим для дослідників. Зрештою, чимало вихідців із Закарпаття стали окрасою інших культур та літератур. Одним словом, це унікальний край, тут би хотілось підтвердити сказане мною бодай тим фактом, що, наприклад, Семен Панько листувався з Нобелівським лавреатом 1961 року, письменником Іво Андричем, перекладав його твори українською мовою.

— **Ви вже десять років студіюєте життя і творчість Івана Чендея. Що можете про нього сказати?**

— Постать Івана Чендея багатогранна, самотня. Це неймовірно цілісна й сильна натура, яскравий талант, непересічний письменник, який до літератури як ремесла, до слова як такого ставився не лише вимогливо, але навіть з якоюсь побожністю. Тому оцінки творів його побратимів по перу нерідко були вкрай гострими, інколи нищівними, бо література для Чендея була не лише джерелом матеріального існування, а чимось вищим, і про це він не раз пише у листах, на сторінках свого “Щоденника”. Іван Чендей — це автор сценарію всесвітньо відомого фільму “Тіні забутих предків”. Він фактично врятував від забуття та повернув до творчого життя багатьох закарпатських письменників старшого покоління, за що не раз був критикований. Іван Чендей — це відданий патріот свого краю, який ще у 1960-ті роки бив на

сполох через дику вирубку лісів, що призвело нині до екологічних проблем. Одним словом, Іван Чендей — це культурно-духовна візитівка Закарпаття, його гордість, своєрідний “літературно-мистецький” герб.

— **Цьогоріч ви видали перший том листів Івана Чендея та монографію-коментар до нього. Чому це важливо?**

— Вихід у світ першого тому листування Івана Чендея із задуманого мною десятитомного проекту “Епістолярні джерела чендєзнавства” став результатом багаторічної праці над архівом письменника. Маєте рацію, що це важливо, адже письменницький епістолярій як такий виходить поза межі приватного документа, бо це складова не лише його творчого доробку, але й нашого культурного спадку загалом.

Пригадаймо, як сприймалася публікація невідомих листів М. Коцюбинського, В. Стефаніка, Лесі Українки та інших знакових діячів нашої культури. Іван Чендей без перебільшення є знаковою загальноукраїнською фігурою другої половини ХХ століття на ниві нашої культури, до того ж його адресатами були знані у свій час письменники, художники, громадсько-культурні діячі не лише колишнього СРСР, а й слов’янського світу.

Листи І. Чендея за своєю інформаційною фактурою дуже цікаві, вони відслонюють шторки не лише його творчої роботи, а й органічно вписуються в контекст літературно-мистецького життя України, тим самим дають можливість читачеві збагнути окремі події та факти, в тому числі з біографії І. Чендея, які донедавна трактувались односторонньо. Отож, на моє глибоке переконання, публікація його листування дуже важлива. І мені неймовірно приємно, що вихід першого тому та монографії про епістолярну спадщину Івана Чендея уже привернув увагу науковців. На сьогодні маємо шість відгуків-рецензій відомих учених на ці книжки, які опубліковані на сторінках періодичних загальноукраїнських видань. Варто згадати і той факт, що монографію та перший том рецензували ще до їх виходу у світ В. Брюховецький, М. Жулинський, М. Льницький (назвав листування Чендея “епістолярним романом”), які особисто знали І. Чендея, писали про його творчість. Тішить і те, що ці видання вже “полетіли” в Канаду та Чехію.

— **А що в Чендеї відкрили особисто для себе?**

— О, на це запитання можна відповідати довго. А якщо коротко, то в особі І. Чендея відкрив потужну всесторонньо обдаровану постать, справжнього інтелектуала, державного мужа, філософа, люблячого батька та вдячного сина, трудівника-газду. А готуючи коментарі та опрацьовуючи численні архівні документи, я пізнав багатьох сучасників Чендея, деяких із них побачив не в глянці, а в реальному житті. Дехто з них мене розчарував, як скажімо, Ю. Збанацький, Ю. Смоліч, П. Загребельний та інші, насамперед як люди. Дізнався чимало цікавого про Чендея як кіносценариста, громадсько-культурного діяча. Насправді через епістолярій Чендея та його адре-

сатів, особливо “Щоденник”, я немовби занурився в ту епоху, відчув усю складність того часу, зрештою, зрозумів, що не можна бути категоричним в оцінних судженнях про ту чи іншу постать. Іван Чендей навчив мене бути мудрим і виваженим, самокритичним, хоча сам він почасти був дуже прискіпливим і занадто суворим у ставленні до своїх сучасників та в оцінці їх творів. Листування Івана Чендея власне й дає відповідь, чому він так чинив.

— **Вас нині вважають головним чендєзнавцем. Як це прокоментувати?**

— Я можу лише щиро усміхнутись, бо ми звикли до таких поняття, як “головний бухгалтер”, “головний фахівець”, “головний кардіолог” тощо. До речі, після презентації в Закарпатській бібліотеці мене дехто іменувє вже не чендєзнавцем, а чендеїстом. Цей неологізм мені до снаги (усміхається).

Щодо чендєзнавства, то Всеукраїнський конкурс малої прози імені І. Чендея (там є номінація “Чендєзнавство”) відкрив нові імена потужних і модерних дослідників творчості І. Чендея, наприклад, Роксолану Жаркову,

ім. Ф. Потушняка будемо готувати новий науковий біобібліографічний покажчик із урахуванням наявних уже двох, виданих раніше в Ужгороді. Зібрано матеріали та документи для книжок про І. Чендея як лавреата Шевченківської премії, кіносценариста, учасника акту передачі за кордон праці Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?”.

Десь на обрії задум про підготовку книжки “Дарчі написи Іванові Чендею у книгозбірні письменника”. Малознаюмо залишається журналістська й публіцистична діяльність І. Чендея, тому варто би зібрати під одною палтуркою його публікації в пресі не лише закарпатській, а й всеукраїнській, закордонній, у тому числі цікаві інтерв’ю письменника, особливо цінним є ваше інтерв’ю з ним. Переконали, що слід би також видати окремо усі рецензії на твори письменника, де чітко простежується оце “живе”, “цюхвилинне” осмислення творів митця тогочасною критикою. Отож запрошую до співпраці своїх колег, зокрема ужгородських науковців. Працювати є над чим, такої роботи вистачить на роки.

— **Чи змінилося ваше ставлення до Івана Чендея за ці роки?**

Антоніну Царук. Вірю, що видання епістолярної спадщини Чендея небагато (це улюблене слово письменника!) стане об’єктом нових дисертаційних досліджень, наукових розвідок. Про себе скажу те, що все роблю з любов’ю та глибокою повагою до цього славного українця, і мені не так важливо, головний я чи ні. Намагаюся робити все фахово. І люди це вже оцінили, і це мене тішить.

— **Над чим працюєте зараз?**

— Вже підготовлено до друку документи персональної справи Івана Чендея у двох томах із відповідним коментуванням про погром роману “Птахи полишають гнізда” та збірки “Березневий сніг”, на стадії завершення написання передмов до цих унікальних документів про тотальну радянську цензуру. Виконано комп’ютерний набір текстів другого й третього томів листування, які опрацьовую в аспекті археологічному й текстологічному. З нагоди 100-річчя від дня народження Івана Чендея, яке відбудеться наступного року, спільно з бібліотекою Ужгородського університету та Закарпатською обласною науковою бібліотекою

— Як я вже зазначав, перше знайомство з листами Івана Чендея до Івана Денисюка, Леоніда Коваленка породило у моїй уяві яскравий і неординарний образ письменника, патріота України. Подальша праця над архівом і творчим доробком автора битой повісті “Іван” фактично не змінила вже усталеного у свідомості портрета Чендея, оскільки більш чітко вимальовалися ті досі незнані “закутини” та оприявнилися нові штрихи та барви, які зробили цей портрет більш яскравим, опуклим і живим, тобто органічним, у всій його складності. І це ще більше наблизило мене до розуміння того, що постать Івана Чендея — це окраса не лише літератури Закарпаття, але й нашого письменства загалом. Ми повертаємо Івана Чендея Україні та світові, і це не перебільшення, а справедлива науково-громадянська акція.

— **Чим нині для нас важливі Іван Чендей?**

— На це запитання відповім коротко словами самого Чендея: “Така уже доля талантів на нашій Україні — вони повинні виборювати собі місце в житті для того,

аби виживати й утверджуватись”.

— **Що зі спадщини Івана Чендея вам найбільше до вподоби?**

— Зрозуміло, що листи письменника, але “Щоденник” Івана Чендея таки превалює. Це унікальний твір закарпатця, він ніколи не втратить своєї цінності, а навпаки — його “офіційний” курс з роками лише зростатиме. Захоплює його новелістика.

— **А яке місце Івана Чендея в закарпатському і загальноукраїнському літературному процесі?**

— Щоб дати остаточну й вичерпну відповідь, то, думаю, треба дочекатися публікації тих видань, над якими ведеться робота, а головне — дійти фінішу видання десятитомника листування Івана Чендея. А ще перевидавати твори І. Чендея у 5 томах. Тоді б кожен міг збагнути місце Чендея не лише в закарпатському і загальноукраїнському літературному процесі, а й слов’янському загалом.

— **Якою є ваша мрія?**

— Щоб якнайшвидше закінчилася війна Росії проти України і щоб українці не гинули на фронті.

— **Чи маєте кумира в літературі?**

— Кажуть, що створювати собі кумирів — це гріх. Серед численних письменників є такі, твори яких читаю повторно, і щоразу таке враження, що вперше. Їхнє слово має таку енергетику, що запускає в рух думку, будить емоції, торкається душі. Це Тарас Шевченко, Григорій Тютюнник, Ліна Костенко...

— **Якою є ваша філософія життя?**

— Коли на небесах погасне свіча мого життя, я хотів би, аби хтось промовив такі слова: “Він любив людей, своїх рідних, свій фах, але найбільше любив Україну. Він нею жив”. І тоді моя душа буде щасливою.

— **Чи щаслива ви людина?**

— О, щастя — річ химерна. До того ж, це слово за своїм лексичним значенням таке багатозначне, а точніше багатоліке, що відповісти одним реченням важко. Загалом я щаслива людина, бо живу у своїй Державі Україні, займаюся улюбленою справою, маю чудового сина Назара, надійних друзів. Я народився і виріс у Карпатах, де на кожному кроці неймовірна краса, мені Бог послав прекрасних Батьків — Стефана та Єву. Мені поталанило у житті на таких духовних наставників, як Григорій Дем’ян, Іван Денисюк, Федір Погребенник, Леоніла Міщенко, Олена Гнідан. Щасливий, що спілкуюся з вами, світлою й талановитою людиною, що більше 40 років професорував, що час від часу одержую листи від своїх вихованців із рядками зворушливих подячних слів. А хіба це не щастя? Думаю, що найвище і найбільше!

— **І наостанок: ким став і не став Сидір Кіраль?**

— Цікаве запитання. Найперше, що завдяки моїм дорогим батькам, царство їм небесне, та зустрічі зі справжніми викладачами як у школі, а згодом в університеті, я став людиною з українським корінням. І це найважливіше. А не став я, наприклад, Президентом України і ще багато ким. Але життя — мудре і саме знає, ким нам краще бути.

Розмовляв
Олександр ГАВРОШ,
Ужгород

“Письменництво для мене – не пустопорожня забаганка, а потреба душі, подарована небом”

Віктор ЦІОН,
провідний науковий співробітник
Київського літературно-меморіального
музею Максима Рильського
Світлина автора

Представляючи гостя, директорка музею і модераторка вечора Вікторія Колесник зауважила, що до Сергія Юхимовича в Україні Хуану Інєс де ла Крус ніхто не перекладав, і що саме українське видання її творів є одним із найповніших у світі, окрім оригінальних – іспаномовних.

— Я дуже давно хотів узятися за переклад її творів, — зізнається Сергій Борщевський, — але, мабуть, для кожного автора є свій вік. Мені треба було дійти майже до сімдесяти років, щоби бути в змозі перекладати цю феноменальну жінку XVII століття, яка померла, не доживши до п'ятдесяти.

Штрихи життєпису

Хуана Інєс де Асбахе-і-Рамірес де Сантільяна (повне ім'я до складання чернечих обітниць) народилася в маєтку Сан-Мігель-де-Непантла у Новій Іспанії, сьогоденній Мексиці, 12 листопада 1651 року (за іншими даними — 1648-го). У віці трьох років вона разом зі старшою сестрою пішла до так званої “школи подруг” (наставниць), за її словами, буцімто з дозволу матері, і успішно там навчалася. По суті, це була її єдина офіційна освіта. Десятирічною, всього за 20 уроків, опанувала тогочасний курс латини! У будинку діда, де зростала Хуана Інєс, була колосальна на той час бібліотека, яку вона всю перечитала, запоем ковтаючи найрізноманітніші книги. Потяг до знань був таким потужним, що вона умовляла матір перевдягти її хлопцем, аби вступити до університету.

Самоосвіта і наполегливість не були марними — вже в 1664 році Хуана Інєс з'являється при дворі віце-короля Нової Іспанії, маркіза де Мансери, і стає улюбленою фрейліною віце-королеви. У віці 15-ти років дівчині влаштували публічний іспит: сорок вчених у різних галузях науки присіклипливо її екзамінували. Хуана Інєс не лише блискуче відповідала на складні запитання, а й буквально збивала з пантелику своїх екзамінованих. За свідченням колишнього біографа віце-короля, який став власне, першим біографом сестри Хуани, отця Кальєхи, дівчина розправилася з питаннями авторитетних учених, “як той королівський галеон, що потропив маленькі шлюпки, які намагалися його атакувати”!

Хуана Інєс була не лише надзвичайно обдарованою, а й дуже вродливою дівчиною. Але... несподівано для всіх вирішила присвятити себе Церкві. Спочатку вона обрала монастир Сан-Хосе (Святого Йосифа) “босих кармеліток”, але там був надто строгий статут, тому невдовзі Хуана Інєс залишила його, а в 1669 році склала чернечі обітниць в монастирі Святого Єроніма, де умови були доволі ліберальними і де вона провела решту життя — чверть століття. Хуана Інєс де ла Крус (таким стало її чернече ім'я) збирала там велику бібліотеку, а також колекцію картин і унікальних музичних інструментів та чимало різноманітного наукового приладдя. У монастирі вона мала час для творчості і можливість приймати гостей. Частенько її відвідувало віце-королівське подружжя.

В останні п'ять років життя сестра Хуана вимушено відмовилася від наукової і творчої діяльності. Вона розпродала свою бібліотеку, картини, астрономічні та музичні інструменти, а виручені кошти пожертвувала на потреби благодійності.

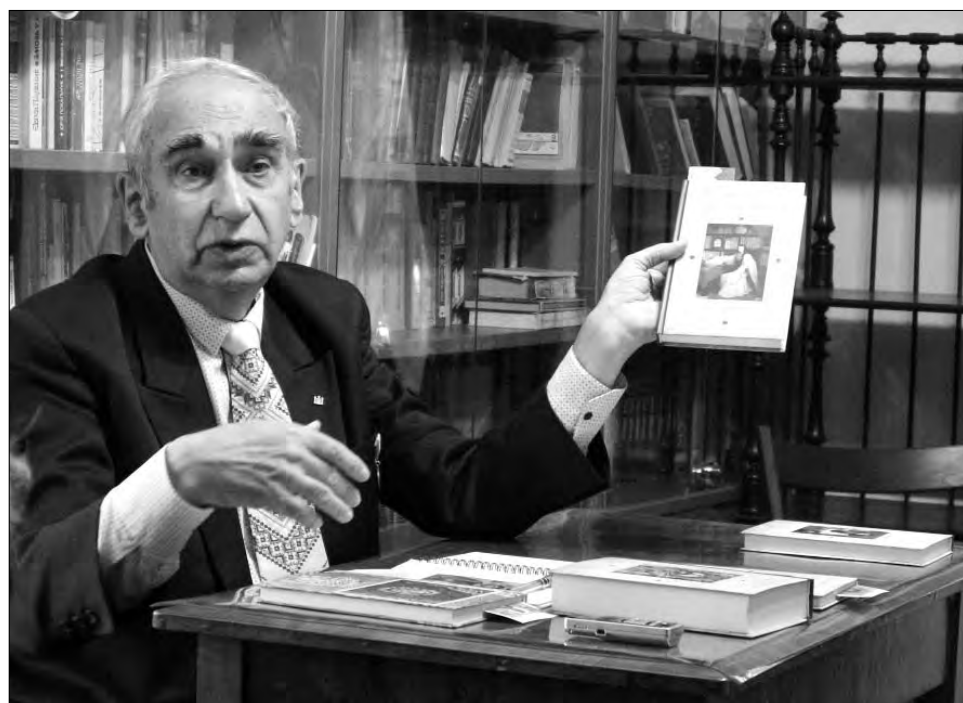
17 квітня 1695 року Хуана Інєс де ла Крус померла під час епідемії, допомагаючи хворим сестрам. Їй було лише сорок три...

“Хай думка багатіє небувала...”

— Щоб зрозуміти добу, в яку жила сестра Хуана, — розповідає Сергій Борщевський, — треба згадати імена, якими позначений іспаномовний світ XVII століття. Це Лопе де Вега, Луїс де Гонгора, Франсіско де Кеведо, Педро Кальдерон і, звісно, Мігель де Сервантес. Вона — трохи молодша їхня сучасниця.

Коли ми говоримо про Хуану Інєс де ла

Нещодавно в Київському музеї Максима Рильського відбувся літературно-музичний вечір “Мексиканський Фенікс”, присвячений 370-річчю Хуани Інєс де ла Крус (12.11.1651 – 17.04.1695). Перекладач-іспаніст, дипломат і громадський діяч Сергій Борщевський презентував чотиритомне видання творів сестри Хуани у своєму перекладі на українську мову. Зазначимо, що четвертий том — це білінгва, тут — більшість представлених у перших трьох томах творів в оригіналі та в українському перекладі.

Крус як поетесу, потрібно уявляти, що таке тодішня іспаномовна поезія. У першому тому, що вийшов у 2015 році, — вірші сестри Хуани, одинадцять різновидів поетичних жанрів. Деякі з них до нас дійшли. Ми знаємо, що таке сонет чи епіграма. Дещо орієнтуємось, що таке летріль, редонділь, принаймні в іспаномовному середовищі. Але тут є ще й глоси, ендечі, вільянско, овільехо, тобто навіть такі жанри, які ніколи не відтворювалися українською. Сестра Хуана досягла бездоганної техніки віршування. Ось сонет про марноту буття. Це дуже поширена тема в тогочасній поезії, не лише іспанській, а, наприклад, у польській. Але всі писали дещо відсторонено, а Хуана Інєс де ла Крус приміряє це до себе:

*Навіщо ці гоніння, світе мій?
Хіба була з тобою я зухвала?
Я розумом красу твою вбирала,
красі ж не накидала розум свій.*

*Байдужа до пишот я, зрозумій,
мені дорожча думка розбуляла;
хай думка багатіє небувала,
а не багатство сенсом стане в ній.*

*Тому не бачу я в красі пуття,
яка втрачає з віком пишний шати,
й не збуджує багатство почуття;*

*дотримуючись правди, споглядати
волю звичну марноту життя,
а не життя безглуздо марнувати.*

Їй властива гра слів. Про цю майстерність свідчить і така вишукана форма, як акровірш. Ось акросонет, присвячений Мартінові де Олівасу, її вчителю латини:

*Мудрованих ідей нестримний плин
Аж ось яку створив умільцю славу:
Розумним Архімеда звать по праву —
Трудом і вмінням знаменитий він.*

*Ім'я своє увічнив навзамін
На мрамуровій брилі: величаву
Давно вписав сторінку він яскраву,
Егіду, здатну пережити тлін.*

*О, Небо! Дай, щоб збувся мій порив,
Ладналось в дальню путь моє стремління,
І в океан наук мій бриг стремів*

*Вслід за тобою, сповнений сумління,
Аби в труді натхненному зумів
Сягнути досконалого Уміння.*

Сестра Хуана була надзвичайно дотепною та іронічною людиною, про що свідчать її епіграми. Наприклад:

Про славетне походження одного вельможного п'яниці
*В пияцтві ти людина справна,
Ще й всім торочиш гаряче,
Що королівська кров тече
в твоїх, Альфео, жилах зовна.
Переконати всіх готовий
у цьому ти, ввійшовши в роль:
що ж, певно, й справді ти король —
найвмірніше виновий.*

Заувага одному сержантові про те, чого йому бракує
*Якось-то відчайдух-вояк
домаку* взяв до рук сміливо,
коли це раптом сталося диво
несосвітненне, позаяк
в домах злучив “до” шахрай,
дала домаха маху, й духу
забрало в битві відчайдуху —
йому зостався лиш відчай.*

“Із моїх найбільших втіх проростає біль відчаю...”

Тодішній театр, — продовжує оповідь Сергій Борщевський, — був, по-перше, поетичний. Що тоді відбувалося в драматургії? Завдяки чому увага глядачів була прикута до сцени, а дійство не видавалося одноманітним? Це зміна ритмів. Обов'язковим було, щоб у п'єсі головні персонажі (він і вона) обмінялися репліками у формі сонетів. Також обов'язковий елемент — іспанський романсовий вірш. У чому він полягає? Парні рядки (це може бути монолог на кілька сторінок) закінчуються на один і той самий наголошений голосний. Це так званий іспанський асонанс. А ще ж інші поетичні форми... Хуана Інєс де ла Крус досконало володіла технікою віршування.

По-друге, цей театр поділявся на світський і релігійний. І такі п'єси писала Хуана Інєс де ла Крус. Для 2-го тому я обрав одну світську п'єсу — комедію “Пригоди в домі” і одну релігійну (так зване ауто) — “Божественний Нарцис”. Це містерія, релігійне дійство, яке розігрувалося або на якісь свята, або на честь когось (чогось). Тут — міф про Нарциса, який загинув через любов до себе, переосмислено як історію Христа, який возлюбив Людину і заради неї пожертвував життям.

“Чи я не благала Господа згасити в мені вогонь розуму...”

— У третьому тому “Світогляд” зібрані два твори. Метафізична поема “Перший сон”, це про мандри душі, яка полишає тіло. І “Відповідь сестрі Філотей”, єдиний прозовий твір у цьому зібранні.

Яка тоді була ситуація? Наприкінці 1690 року з'явився теологічний трактат, написаний начебто сестрою Хуаною і виданий сестрою Філотеею де ла Крус з монастиря Святої Трійці з її ж прологом, що містив закиди сестри Хуані. Насправді це була своєрідна провокація проти Хуани Інєс де ла Крус, а під іменем сестри Філотей сховався єпископ Пуебли на ім'я Мануель Фернандес де Санта Крус. Його публікація мала серйозні наслідки, оскільки налаштовувала проти сестри Хуани архієпископа, відомого своїм негативним ставленням до жінок. І сестра Хуана у своїй знаменитій “Відповіді...” приймає виклик, обстоюючи право жінки на творчість:

“...Письменництво для мене — не пустопорожня забаганка, а потреба душі, подарована Небом... Чи я не благала Господа згасити в мені вогонь розуму, оскільки, як багато хто вважає, жінці розум не потрібен і навіть шкідливий. Але Господь не прислухався до моїх благань, і тоді замислила я поховати себе, своє ім'я і водночас і свій розум у монастирі...”

Це спроба самозахисту, тут багато латини, вона наводить і Святе Письмо, і багатьох отців Церкви на свій захист. Вона розуміє, що над нею тяжіє смертний вирок, що вона може згоріти на вогнищі інквізиції.

Нобелівський лавреат Октавіо Пас написав ґрунтовну книгу “Хуана Інєс де ла Крус, або пастки віри”. І в його ж “Лабіринті самотності”, який мені пошастило перекласти, він так само згадує сестру Хуану:

“Відповідь...” є не лише автопортретом, але й обороною завжди юної, завжди допитливої та іронічної душі, пристрасної й ухильної. Її подвійна самотність — жіноча та інтелектуальна — відбиває також подвійний конфлікт: між суспільством, до якого вона належить, та її жіночністю. “Відповідь сестри Філотей” є захистом жінки. Цей захист і те, що вона зважилася заявити про свою схильність до безсторонніх роздумів, роблять її сучасною постаттю. Якщо в її утвердженні цінності досліду простежується інстинктивна реакція, спрямована проти традиційного для Іспанії мислення, то в її концепції знання — що не змішується з ерудицією й не отожднюється з релігією — присутня безперечна оборона інтелектуальної свідомості. Все змушує її сприймати світ радше як проблему або загадку, ніж як місце спасіння чи згуби. І це надає її роздумам оригінальності, яка заслуговувала на щось більше, ніж захоплення сучасників чи закиди її сповідника, і яка й досі вимагає глибшої оцінки та сміливішого розгляду...”

І це правда. Я би дуже хотів, щоб нашою сучасницею в українському суспільстві залишилася і сестра Хуана. До неї треба звертатися, її треба читати, — підсумовує Сергій Борщевський. — А перекладачам треба йти далі. І звертатися до сестри Хуани. Треба полюбити її. Адже переклад — це акт любові. Перекладати варто лише те, що подобається. І ніколи не робити це на замовлення, бо замовний переклад часто нагадує замовне вбивство.

* Старовинна шабля, виготовлена з дамаської сталі.

Євген СТАНКОВИЧ: «Для мене немає нічого вищого за митця, який з нічого творить чудо»

— Євгене Федоровичу, академічна українська музика у сьогоднішні має свої особливості, як позитивні, так і проблемні, починаючи від вузького, специфічного кола її слухачів, порівняно із масовою музикою, і до елементарного фінансового забезпечення. Як ви оцінюєте її стан на нинішньому етапі?

— Я б сказав, що за художніми критеріями академічна музика в Україні (мені більше до вподоби назва Сучасна Класична Музика, як її повсюди називають за кордоном), — зараз перебуває у розквіті: йдеться про сильне, широко професійно освічене, сучасне покоління. Це приблизно три десятки композиторів, причому з різних міст країни, не лише столиці. Нагадуються в контексті сказаного слова Нострадамуса, що на річці Борисфен колись розквітне справжнє високе мистецтво. Мені здається, що це зараз і відбувається, що він говорив саме про наш час. Кожен композитор тепер є включеним до світових процесів музичного життя завдяки можливостям інтернету, що надзвичайно збагачує кругозір, дає нові знання, враження, створює чималі шанси у самореалізації, у тому числі на зарубіжних сценах. Українська музика нарешті по-справжньому інтегрована в європейський контекст, наші композитори успішно працюють в європейських країнах.

На жаль, про належну підтримку “серйозної” музики державними структурами в Україні залишається говорити з песимістичним прогнозом. І хоч наразі функціонує Український культурний фонд при Міністерстві культури, міністри міняються щодва роки, але з кожним днем зменшується фінансування наших музичних програм. Так недовго і до закриття фестивалю Київ Музик Фест, якому більше 30 років, а також наших спільнотських традиційних “Прем’єр сезону”. А до того йде.

— Погоджуючись, наведу приклад ганебного ставлення до музичної преси. Єдиний(!) на всю Україну спеціалізований журнал “Музика”, заснований ще у 1920-ті роки М. Грінченком, поставлений перед фактом свого прямого знищення через відсутність фінансування. Зараз, крім того, активно провадяться ідеї щодо закриття творчих спілок, серед них і Національної спілки композиторів України. Що, на вашу думку, це означає, наскільки важливою залишається її діяльність?

— Маючи багатий досвід у роботі Спілки композиторів, відвідавши чимало країн, де такі організації, наголошу, активно існують, схилився до думки, що розпускати ці цехові громадські організації не варто. Творчі спілки, безумовно, потрібні. Хоч би тому, що в них об’єднана українська професійна інтелектуальна еліта, здатна аналізувати, оцінювати та визначати напрямки розвитку професійної музики, а також моніторити її шлях до слухача, готувати аудиторію до сприйняття сучасної композиторської творчості тощо. Зокрема, організовуючи фестивалі, концерти, творчі зустрічі, проекти, Спілка композиторів дає неоціненну можливість сучасному автору почути свій симфонічний

Академічне і масове мистецтво, їхня опозиція чи можливості перетину, перипетії навколо Шевченківської премії, проблеми і перспективи сучасної музики... Такі питання хвилюють не лише представників мистецького цеху, але є загалом важливими для культурного сегменту нашого суспільства, про що з композитором, Героєм України, народним артистом України, лавреатом Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка, професором Євгеном Станковичем спілкувалася музикознавиця Ольга Кушнірук.

ний твір чи масштабне хорове полотно, побачити на нього реакцію слухачів.

Без такої підтримки ми можемо опинитися перед ситуацією, коли симфонічна музика, як музичний літопис епохи, просто шезне з обігу композиторських інтересів. “Порветься зв’язок часів”, — кажучи словами класика. Думаю, не треба пояснювати, що саме музичний жанр симфонічної академічної (класичної) музики був, є, і буде живим свідком певної історичної події, тієї чи іншої епохи. Живим свідком, підкреслюю. Тому що, виконуючи сьогодні Третю симфонію Бетховена, ми наживо відчуємо дихання Великої Французької революції. А Сьома симфонія Д. Шостаковича? А “Свідок з Варшави” А. Шенберга?

— Отже, це проблемне коло нашої думки про гідне пошанування державою талановитих композиторів саме академічного (класичного) жанру, що поєднує в собі виміри історичних, духовно-етичних ідеалів з інтелектуальним багажем. Маю на увазі Національну премію України ім. Тараса Шевченка. Що ви про неї думаете?

— Тут я б повернувся до початку нашої розмови — про долю сучасної класичної музики в аспекті її абсолютно нерівноцінного становища у нашому суспільстві порівняно з обставинами функціонування масових жанрів. Масовим жанрам матеріально доступні найкращі концертні зали Києва, всієї України. Їм створюються комфортні умови для процвітання, на них інтенсивно працює індустрія шоу-бізнесу зі своїми законами і рекламною кампанією у ЗМІ. Натомість серйозне мистецтво, яке априорі неприбуткове, потребує значних інтелектуальних і духовних сил у сприйнятті, поступово відтісняється від аудиторії, стає своєрідним ізгоєм.

На жаль, за останні два роки у роботі Комітету з присудження Шевченківської премії також присутня ця тенденція. Зокрема, у номінації “музичне мистецтво”, на відміну від інших номінацій, як ми бачимо, зіштовхуються у конкурсній боротьбі несумісні жанри: авторська композиторська творчість, виконавське мистецтво, музично-концертне дійство, режисерська (балетмейстерська) постановочна робота, менеджмент, музичні проекти тощо. Такий стан речей, на мою думку, є абсолютно ірраціональним та несправедливим.

Я вважаю, що цю номінацію слід розділити на дві, відокремивши твори академічної галузі від різних видів популярного масового мистецтва, оскільки це

— явища різних вагових категорій. Особливо мене напружує так звана “творчість” сучасних бардів чи кобзарів, часто без елементарного знання нотної грамоти. Коли вони з гордістю на зустрічах зі слухачами підкреслюють сам факт відсутності музичної освіти у них як доказ природної “геніальності”... Без коментарів.

Для мене як композитора немає нічого вищого постаті митця, який офірував своє життя безкоштовно, не отримуючи від держави ні копійки за свої твори, у вільний від основної роботи час, на який він змушений працювати і заробляти на хліб насущний, з нічого творить щось високодуховне, необхідне людям. І, особливо, коли створене митцем (картина, скульптура, музичний твір чи книга), навично входить у скарбницю української національної культури. Чи можна взагалі априорі розглядати як конкурента такому митцеві менеджера (автора проекту, куратора тощо), який на державні або спонсорські гроші створив одноразовий, по факту, продукт: гала-концерт на площі, виставу або інсталяцію? Або навіть серію концертів, без різниці. А потім розмістити в Інтернеті? Або навіть видав СД чи DVD? І подав цю роботу, як “найвище мистецьке досягнення”, на премію ім. Т. Г. Шевченка. Неадекватно, як на мене.

Найгеніальніший проєкт не замінить створеного конкретним автором живого художнього твору. Їх не можна ставити поруч і оцінювати еквівалентно. (До речі, кілька слів у даному контексті про наших недавніх випускників композиторського факультету Григоріва та Разумейка, авторів опери “Іов”. Я, звичайно, вітаю лавреатів, але хочу в цьому контексті сказати про дещо інше, і тут ви мене зрозумієте. Кожен композитор чи виконавець повинен у творчості мати певний часовий лаг для того, щоб вкарбувати навично своє ім’я на скрижальях українського професійного мистецтва, мати, умовно кажучи, свою зірку на Алеї Слави. А таку зірку можна заслужити тільки довголітньою повсякденною копійкою роботою. Чи треба присуджувати за один, навіть нехай умовно — відносно вдалий твір, відразу найвищу нагороду держави? Є в Україні й інші престижні премії. Тут треба сильно подумати).

Тому хочу звернутися до шановного Юрія Володимировича Макарова, голови Комітету, з таким проханням (якщо це можливо), — додати ще одну номінацію під назвою, наприклад, “Популярні види (жанри) мистецтв”. Це

могло б вирішити більшість сьогоднішніх проблем, про які я вже говорив. І, до того ж, я не схильний думати, що відмова моїм колегам минулого (2021) та позаминулого (2020) років у присудженні премії сильно принизила їх як високопрофесійних композиторів, коли премії дісталися іншим учасникам перегонів. Ні. Але дуже б не хотілося, щоб і наступні представники класичного жанру, висунуті на премію, були б позбавлені надії на отримання цієї високої нагороди.

— Євгене Федоровичу, цього року Правління Київської організації Національної спілки композиторів України висунуло відомого композитора Олександра Яковчука, чий доробок є значним внеском у сучасне музичне мистецтво, на здобуття Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Як Ви могли б охарактеризувати цю кандидатуру?

— Про цього горічного претендента можу сказати, що Олександр Яковчук — це справжній професіонал, котрий вже понад 50 років торує свій неповторний шлях у мистецтві. Дуже радий, що саме його, мого колегу, Спілка композиторів висунула на здобуття Шевченківської премії. Він справді її заслуговує як автор епохальних симфоній “Майдан” і “Нескорені” про недавні трагічні події Революції Гідності в Україні, а також кантати “Думи мої” та хорової поеми “Молитва до Марії” на вірші Т. Шевченка. О. Яковчук — номінант цієї премії у 2010, 2011 та 2015 роках, тричі був буквально за крок до нагороди. Чому ж він не отримав премію? Я був у той час членом Комітету і зможу це пояснити: на авторський концерт, який завжди давав композитор перед третім туром голосування, ніхто, крім нас, шести музикантів, членів Комітету, не приходив. Єдиним винятком були голова Комітету Борис Олійник та Іван Драч. Сподіваюсь, ви зрозуміли, яке було потім голосування тих “не музикантів”, які практично ніколи не чули твори О. Яковчука. А музика цього композитора заслуговує на увагу. Його творчість вивчають у наших музичних училищах (коледжах), в консерваторіях та музичних академіях. Він — професор кафедри композиції НМАУ ім. П. І. Чайковсько-

го, член Ліги композиторів Канади та Канадського Музичного центру, тричі лавреат міжнародних композиторських конкурсів у Європі та п’яти Всеукраїнських творчих конкурсів. Має низку державних нагород та премій. На основі творчості композитора написано кілька кандидатських дисертацій та десятки дипломних робіт бакалаврів та магістрів, випускників вишів. За 50 років творчої діяльності він створив низку видатних творів, частина з яких вже заслужено вважаються класичними, особливо у царині хорової та симфонічної музики.

О. Яковчук — перший в українській музиці, хто почав застосовувати у своїх хорових обробках принципи розвитку, характерні для інструментальної музики (1974 р.). Разом із композитором В. Сильвестровим став основоположником української камерної кантати (1975 р.). Першим написав віртуозний цикл “Прелюдії і фуґи” для фортепіано у модальній техніці (1983 р.). Першим написав симфонію “Біоритми Чорнобиля” про атомну трагедію (1986 р.). Його Симфонія мі-мінор № 2 вперше стала прикладом “нового страдянського типу симфонізму”, без традиційного бравурного фіналу (1987 р.). О. Яковчук — перший, хто у 1990 році, ще при Радянській владі, підняв табу йовану тему Голодомору, написавши Симфонію — реквієм “33-й”. Він першим в Україні створив Симфонію для великого духового оркестру “Нескорені” (2016 р.). Композитор єдиний, хто відредагував і видав шеститомну “Антологию обробок українських народних пісень” (2015–2019 рр.), а також абсолютно унікальну у світі двомовну “Школу гри на фортепіано” (2019 р.), куди увійшли 173, спеціально написані для цього збірника, авторські п’єси.

Його музика завжди йде від серця, позначена одухотвореністю, а притаманний йому талант композитора, котрий має яскравий мелодичний дар, стверджує його постать як справжнього Майстра, чий непересічний за вагомістю історичної тематики і яскравим художнім втіленням доробок є значним внеском у сучасне мистецтво України.

Упродовж останніх місяців значно активізувалося творче життя Національного академічного театру опери та балету України імені Тараса Шевченка. А попереду на шанувальників оперного мистецтва чекає багато нових творчих проєктів. Саме про це наша розмова з головним режисером театру, народним артистом України **Анатолієм Солов'яненко**.

— Рік, що завершується, був такий же непростий, як і попередній, — зазначає Анатолій Анатолійович. — Весняний локдаун суттєво вплинув на наші можливості й робочий процес. Але зав-

Національна опера готується до свят

дяки тому, що почалася вакцинація, працювати стало трохи легше. В останні місяці спостерігаємо повернення глядача до театру. На низку вистав маємо аншлаги. Театральне життя, зокрема, оперно-балетне, відновлюється.

Наприкінці жовтня побачила світло рампи опера Оффенбаха “Казки Гофмана”, яка анонсувалася ще рік тому. Правда, поки що лише у концертному виконанні.

У грудневій програмі “Гала-Чайковський” буде презентована опера композитора “Ундіна”, яка ніколи не звучала на київській сцені. Головні партії виконують наші провідні солісти Оксана Крамарева та Валентин Дитюк. Авторський текст читатиме Євген Нищук. Це має бути доволі цікавий проєкт. У другому відділенні будуть фрагменти з найвідоміших опер Чайковського, які сьогодні не йдуть на сцені Національної опери України, — “Орлеанська діва” і “Пікова дама” та його сюїта “Ромео і Джульєтта”, яку готує наш оркестр під орудою Миколи Дядюри. Загалом у репертуарі театру на сьогодні представлені опери композитора “Євгеній Онегін” та “Юланта”, а також три його балети.

На новорічні свята традицій-

но показуватимемо “Лускунчика”. Заплановано 20 вистав. Перша вже відбулася з аншлагом. Також пройде гала-концерт, де можна буде протягом одного вечора побачити весь калейдоскоп відомої оперно-балетної класики у виконанні наших провідних солістів. Такі вечори — це не той випадок, коли глядача можна примусити серйозно над чимось замислитися, співпереживати, поринути у самоаналіз. Ми ставимо зовсім інші завдання, адже різдвяно-новорічні концерти — це завжди свято. Тому я намагався сформувати програму таким чином, щоб вона була розважальна, святкова, яскрава. Щоб глядачі виходили з наших концертів з гарним настроєм, життєрадісними, а хто завітає вперше — заходили приходить до театру знову й знову. Будуть виконані твори Россіні, Верді, Пуччіні, Чайковського, фрагменти з оперет Штрауса та Кальмана. Прозвучить і кілька прем'єрних номерів, але поки не розкриватиму всіх секретів.

Ведемо перемовини щодо гастрольних поїздок з кількома відомими театрами. Є розуміння того, що це цікаво і потрібно. Але озвучити якусь конкретику поки що важко через ті непрості процеси, що відбуваються сьогодні у світі. Зізнаюсь: доходи нашого те-

атру через карантинні обмеження значно зменшилися. Тому ми не змогли повернутися до проєкту “Світові оперні зірки на сцені театру”. Такий концерт відбувся цього року лише на Софійській площі у Києві. Але наступного року ми обов'язково це зробимо. Вже 17 квітня в опері “Любовний напій”, сподіваюся, візьме участь чудова солістка, учениця Марії Стеф'юк Ольга Кульчинська, яка з успіхом виступає у Metropolitan Opera, La Scala та в інших визначних у світі театрах. І далі продовжуватимемо традицію, коли у наших виставах працюватимуть солісти, які здобули світове визнання.

Триває робота над оперними творами, які збираємося презентувати наступного року. По-перше, це нова постановка “Травіати”. Вже давно працюємо над цим проєктом. Я режисер-постановник цієї вистави. Над хореографією працюватиме Віктор Іщук — провідний соліст балету нашого театру, який вже має власні постановки, а тепер вперше здійснює постановку у театральному репертуарі. Диригент-постановник Микола Дядюра, сценографія Андрія Злобіна, хормейстер Богдан Пліш, художниця по костюмах Анна Іпатьєва. Дещо оновимо склад виконавців. У партії Жермона, зокрема, дебюту-

ватиме Геннадій Ващенко. Сподіваюся, що до середини весни зможемо представити цю оперу.

Наступна наша робота — “Казки Гофмана” — має постати у сценічному вигляді у постановці всевітньо відомого англійського режисера Тоні Палмера. Запланували проєкт ще наприкінці 2019 року. А нещодавно Палмер приїздив до Києва, тиждень досить активно працював з групою.

Працюємо також над оперою сучасного українського композитора Юрія Шевченка “Кіт у чоботях”. Цю оперу ставитимуть також. З диригентом-постановником поки визначаємося. Дитяча опера нашого композитора за загальновідомим твором Шарля Перро дуже потрібна у репертуарі Національної опери України. Розраховую, що зможемо її представити на зимових канікулах наступного року.

Отож, якщо все складеться добре, у 2022 році афіша театру поповниться трьома новими операми.

Маю запрошення від Одеської національної опери щодо постановки опери “Дон Карлос”. Мені цей твір добре відомий, у Києві йде за моєю постановкою. До речі, в січні у виконанні цієї опери візьме участь відома далеко за межами України оперна співачка Людмила Монастирська.

Сюжет побудовано навколо Антоніо Сальєрі — віденського композитора, який на той час вже був відомим, успішним та щасливим. Але все змінюється, коли у місто приїздить молодий хуліган Вольфганг Амадей Моцарт. Сальєрі, який колись дав Богові обітницю, розуміє, що ніколи не зможе написати таку геніальну музику, яке праведне життя він би не вів. І попри особисте захоплення творіннями Моцарта, придворний композитор намагається усіма можливими способами принизити Амадея і знищити його. Втім навіть хворий і покинутий усіма, Моцарт пише геніальну музику, і Сальєрі розуміє, що програв, і в нього лишається єдиний шанс на славу після смерті — змусити всіх повірити, що це він убив Моцарта.

— “Амадеус” — інноваційний творчий продукт, який залучатиме до театру молоду аудиторію та познайомить глядачів зі світовою культурною спадщиною геніального композитора, — зазначає генеральний директор-художній керівник театру **Богдан Струтинський**. — В основі вистави — розповідь про життя, творчість та багатогранність таланту легендарного Амадея Моцарта. Постановка торкається вічних істин: життя митця можна зробити нестерпним, знищити його фізично, забути його могилу, але він все одно буде жити у своїх творах.

Театр не може замикатися в якихось рамках. Звісно ж, нас найбільше цікавить музичний напрям — оперета, мюзикл, опера. Але, як відомо, класичних оперет не так багато. А що стосується мюзиклів, то тут виникає питання отримання ліцензії, а це дороге задоволення. Отож, шукаємо нові форми. Так виникла ця постановка. У нас є музика на будь-який смак, також режисери можуть реалізувати себе у драматичних постановках. Для цього у нас є кілька малих сценічних майданчиків. (Також Богдан Дмитрович розповів про співпрацю з Київським національним університетом культури і мис-

Новий погляд на Моцарта і Сальєрі

Київський національний академічний театр оперети продовжує позиціонувати себе як театр широкого профілю, шукає нові форми роботи з глядачем. Ще одним творчим експериментом стала драматична опера “Амадеус”, що днями поповнила репертуар театру (музика Вольфганга Амадея Моцарта, лібрето Пітера Шеффера, переклад з англійської Олександра Степанова).

тецтв, студенти якого зробили афіші до цієї вистави, що були видані окремим буклетом).

— Співпраця з Національною оперетою України розпочалася з постановки рок-опери “Біла ворона” три роки тому, — пригадав режисер-постановник **Максим Голенко**. — Потім я запропонував Богдану Струтинському декілька вистав з мого “режисерського портфеля”, в якому роками зберігаються ідеї та думки, і завдяки чому я завжди готовий до пропозицій щодо нових постановок. Вистава “Амадеус” — драматична. Але в музичному театрі її можна посилити та оновити, збагативши живою музикою — фрагментами з різних опер Моцарта, вокалом і хоровим співом. Нам здалося, що ці можливості збагатять постановку, зробивши її такою, якою вона до нас ще ніде не ставилася.

Одна з основних ліній, яка проходить через усю виставу, — про “систему”, що ламає долі, перемелює кістки, знищує таланти та особистості. На роль Сальєрі ми запросили актора Київського національного академічного Молодого театру Марка Дробота, на якому тримається колосальний сенсовий пласт вистави, а ось Дмитро Вівчарюк — соліст Національної оперети України, здається, був народжений для ролі Моцарта — самобутній, із дивовижною авторською пластикою та своєрідною ритмікою. Вважаю дуже вдалим для вистави стало те, що запрошення прийняв художник-постановник Володимир Карашевський, з яким мені пощастило зробити кілька успішних проєктів.

Чому саме Театр оперети? Тут

нам вдалося поєднати оперну і драматичну частини. В жодному драматичному театрі на такому високому професійному рівні це б не вийшло. Вважаю, що ми змогли пов'язати залу та сцену, вийшло красиво і цікаво.

— Моцарт — космічний, імпульсивний, дитиноподібний, з відкритим розумінням реальності чи нереальності, чесний, наївний, — стверджує соліст Національної оперети України **Дмитро Вівчарюк**. — Усі неприємні життєві ситуації, в які він потрапляв, ставалися тому, що Моцарт не мав чорних, злих замислів, був дуже ширим, легким, “пурхав”, наче метелик. Маєстро постає перед нами різним: розчарованим, але тут-таки, піднесеним, сяючим, замріяним і настільки неуважним, ніби не з цієї планети. Його ніколи не цікавило, що подумають про нього люди. У дечому він дійсно мав вигляд дурника. Та, зрештою, геніїв і дурників

часто плутають. Мені дуже шкода Моцарта: він створював божественну музику, а його постійно використовували інші задля власної вигоди. Геніальний композитор зовсім не розумів, як нахабно його обдурювали деякі пройдисвіти.

Аура Моцарта зачаровувала людей, як тільки він виходив на сцену. Всі завмирали в очікуванні чогось незбагненого, неземного. Генієм треба народитися, бо стати ним не можливо. У генія немає меж! Звісно, що були ті, хто дуже заздри шаленій популярності Моцарта. І це при тому, що заздрисники були заможними, впливовими і дуже респектабельними, а сам Моцарт ніколи не замислювався над статками і помер у злиднях...

Художниця з костюмів **Ольга Левченко** розповіла, що у виставі зробили стилізацію історичних костюмів часів Моцарта і залишили силуети з елементами баро-

ко. Кожна сюжетна лінія довершена своїм кольором. У Моцарта це білий колір, символ Божого дару. У Сальєрі — чорний, що уособлює заздрість, морок. Колір бронзи показує двір віденського імператора Йосифа II, а його придворна свита — це воскові фігури, що символізують лицемірство та інертність. Окреме кольорове забарвлення і в кожній з представлених опер композитора.

Диригент-постановник **Сергій Голубничий** зазначив, що у виставі дотримувалися п'єси Шеффера, в якій чітко сказано, які партитури мають звучати, які фрагменти з опер. В основу п'єси лягли чотири опери Моцарта “Викрадення з Сералю”, “Весілля Фігаро”, “Дон Жуан” та “Чарівна флейта”. Використано його фортепіанні концерти та іншу музику.

Хормейстер-постановник **Максим Ковальчук** зізнався, що це був новий досвід роботи для хору театру. Адже в репертуарі переважно класична оперета та мюзикли. А віденська музика Моцарта не могла не надихнути.

За словами балетмейстера-постановника, заслуженого артиста України **Максима Булгакова**, пластика у виставі підкреслює характер персонажів. І, насамперед, характер самого Моцарта, який був для оточення дивним та ексцентричним.

А сценограф **Володимир Карашевський** згадав, що ставив виставу про Моцарта і Сальєрі разом з Валерієм Пацуновим відразу після аварії на Чорнобильській АЕС. Було це в одному з київських косяків. На сцені горіла справжня свічка, а на столах стояли канделябри з електричними свічками. Так само і в новій виставі все починається з “живої” свічки і завершується нею. Тут поєдналися “золотий” глядацький зал і чорна театральна сцена. На сцені має бути 700 свічок, багато свічок і в залі...

Сторінку підготував **Едуард ОБЧАРЕНКО**
Фото надано прес-службами театрів

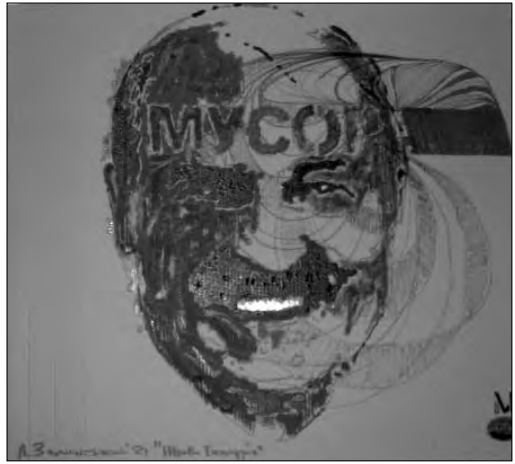
Спогад про Білоруський Майдан

У Центрі сучасного мистецтва “Білий світ” відкрили виставку українських художників, присвячену політичним подіям у Білорусі. Восьмеро українських митців і мисткинь об’єднали результати своїх роздумів, переживань і досвідів в одному виставковому просторі під спільною назвою “Білоруський Майдан”.

ЦСМ “Білий світ” не вперше підтримує демократичні протести в Білорусі. Ще минулого року перемога тих, хто протистоїть диктаторському режиму, здавалася вже близькою. На жаль, процес визволення Білорусі досі не отримав бажаного фіналу. Ці події продовжують хвилювати як митців, так і всіх небайдужих до питань справедливості.

Особливо глибоко відчувають це поєднання болю та надії українці, адже наша країна за останні роки пережила два майдани, а визвольний рух і боротьба за нашу національну свідомість тривають вже протягом кількох століть.

За словами організаторів виставки, маючи можливість вільно реалізовуватися у мистецтві, українські художники приєднуються до руху, метою якого є прискорення демократичних змін у Білорусі. Змін, які йдуть солідарно з Україною та іншими країнами Східної Європи, в бік ментального та політичного відриву від Російської імперії. Українські митці прагнуть, аби їхня праця підтримала білорусів у процесі переосмислення подій минулого року, роботи над помилками та висновками, які приведуть Білорусь до свободи, незалежності та цивілізації.

— Сьогодні ми відкриваємо не просто культурний, а політично-культурний проєкт, — наголосила співзасновниця галереї “Білий світ” **Тамара Янович**. — Більше семи років тому в Україні сталася подія, яка й досі не відпускає. Це прекрасний і, водночас, жальливий Майдан.

Коли ми робили експозицію, я дивилася на стіну Матвія Вайсберга, на фотографії Андрія Зелінського, мені весь час ставало холодно, хоча насправді у галереї було досить жарко. Рік тому ми з великою надією і болем у серці спостерігали за Білоруським Майданом. Все, що там відбувалося, пропускали крізь себе і порівнювали з тим, що було в нас.

На жаль, після Майданів ми пішли різними шляхами.

Згадуючи про ті події, ми й вирішили зробити виставку. Ідея проведення належить Андрію Зелінському. Її підтримав Олександр Янович, котрий зв’язався з різними художниками. Сьогодні тут присутні багато авторів, а також люди, які раніше мешкали в Білорусі, але змушені були звідти втікати.

— Я вирішив зробити цей проєкт у нашій галереї після того, як познайомився з Альоною Васильєвою з Білорусі, — розповів куратор виставки **Олександр Янович**. — Нарешті зрозумів, що є “наші” білоруси в хорошому розумінні цього слова. Таких білорусів поки мало, але нас теж було мало, коли ми починали свій Майдан.

Перша ідея — українські художники рефлексують на події Білоруського Майдану. Серед учасників проєкту: Андрій Зелінський, Сергій Захаров, Дмитро Коломойцев, Олена Ключко, Ростислав Лужецький, Олег Тістол, Надія Тістол та Микола Маценко. Але в процесі роботи зрозуміли, що нам бракує оптимізму. А це наш пере-

можний Український Майдан. Вдячний своїм друзям, які приєдналися до нас на останньому, але дуже відповідальному етапі. Це Матвій Вайсберг та Владислав Шеришевський, а також Андрій Котлярчук, Василь Татарський. Такий живий мистецький проєкт — символ переможного Майдану.

— Білоруська ситуація дуже відрізняється від української, — переконана представниця Білорусі **Альона Васильєва**. — Українці дали нам аванс, якого ми поки що не заслужили. Від початку у нас була відсутність цивілізаційного вибору. Народ вийшов, щоб змінити одну персоналію на іншу, не усвідомивши, що має бути повна відмова від імперії. На жаль русифікація білорусів настільки просунулася за останні 27 років, що цього відриву від імперії не сталося. Ми хотіли показати, що сформувалися білоруси, які вже зробили цивілізаційний

вибір. Вони здебільшого в еміграції, не мають інформаційної підтримки. Але це та частина білорусів, яка ментально близька до українців. Ми обираємо національну ідентичність і європейські цінності.

Ідейний натхненник проєкту **Андрій Зелінський** висловив упевненість, що ця виставка — лише один із перших кроків. Українські митці й надалі продовжуватимуть підтримувати прагнення білорусів до свободи та незалежності.

Про свої роботи розповіли інші учасники виставки. Вони побажали, аби білоруси не розчарувалися, вірили, адже віра має потужну енергію. Проте вийти зі складу імперії навряд чи вдасться скоро. Вона або зруйнується, або може знищити всіх нас.

Також прозвучало побажання, щоб ця виставка чи подібні проєкти відбулися через кілька років вже в Мінську.

Історія Пенелопи та Одиссея — заперечення думки, що немає незмінних. Адаже всім хочеться знати, що для когось ти є цією незамінною людиною, як Одисей для Пенелопи. У новій постановці глядач не побачить історичної реконструкції, переказу чи адаптації відомого більшості твору. На сцені фізичний театр, пластика тіла і художньо виписані монологи. Лише фантазії, марення та уривки з пам’яті.

— Що нас розділяє? — запитує **Павло Ар’є**. — Знання та незнання мови. Але існує дві універсальні мови. Це музика і мова рухів. Вистава “Одіссею, повертайся додому” не просто пластична, а й надзвичайно музична. Вся музика спеціально створювалася для цієї вистави. Вона накладається на рухи та жести акторів. Так з’являється відчуття магії на сцені.

— Фізичний театр — це театр, в якому я бачу реальність, — продовжує **Євген Корняг**. — Він оснований на рухах тіла, у ньому мало слів. Слова більш точні, а в рухах може бути багато трактувань. Фі-

зичний театр мені ближчий, бо він більш зашифрований, більш метафоричний. Ще він міжнародний, бо не залежить від мови. У нашій виставі є слова, але і без них, від контексту можна здогадатись про що йде мова. Бо фізичний театр тримається на образах, що людина вибудовує виходячи з власного досвіду.

Це вже моя друга режисерська робота у Театрі драми і комедії. Тут йде створена мною вистава “Вино”, яка була відзначена премією фестивалю “ГРА” як найкраща драматична вистава в Україні.

Мене дуже зацікавила поема Гомера, бо я сам певною мірою вважаю себе Одиссеєм. Звернувся з цією ідеєю до директора театру Стаса Жиркова. Він дав добро і запросив мене до постановки.

Зізнаюся, що питання дому для мене дуже важливе, бо я сам вже півроку не був у себе вдома. З часом поняття дому навіть втрачається, бо я не хочу жити там у зв’язку з подіями в Білорусі. Не знаю, чи рідний Мінськ — це мій дім, бо не бачу там перспектив. Але чи могу я вважати домом

У пошуках дому та стендап

У Київському академічному театрі драми і комедії на лівому березі Дніпра активно співпрацюють із молодими режисерами не лише з України, а й з-за кордону. Нещодавно білоруський режисер **Євген Корняг** поставив тут виставу “Одіссею, повертайся додому” за мотивами поеми Гомера. Адаптацію тексту здійснив український драматург **Павло Ар’є**. Художниця вистави — **Тетяна Нерсісян (Білорусь)**, композитор — **Микита Золотар (Бельгія)**.

квартиру, яку винаймаю в Києві? Теж ні. Намагаюся зрозуміти, що таке дім. Це друзі, будинок чи щось іще. І де людина по-справжньому відчуває себе вдома.

Однак повністю зв’язків зі своєю Батьківщиною не пориваю. Одну виставу на рік ставлю в Мінську, решту — за кордоном, далеко від дому.

Репетиції вистави тривали три місяці. Маємо два акторських склади. І другий не менш цікавий, ніж перший. Можна навіть сказати, що вийшло дві повноцінні прем’єри. Дуже подобається працювати з українськими акторами. Вони просто шаленіють на сцені, у хорошому розумінні цього слова. Дають багато енергії, приносять цікаві ідеї.

Деякі сцени, приміром, коли героїня проштрикує себе списом, з’явилися випадково. І потрібно було два місяці, аби її розшифрувати.

З самого початку знав, що буде багато Одиссеїв. Одна людина не може умістити в себе так багато почуттів. В уяві кожного, хто читає Гомера, виникає інший Одисей. Він може бути атлетом або хлопчиком. Тому на сцені їх шість. А Пенелопа — одна. А всі інші акторки — це її почуття.

Намагаємося показати, що в кожного чоловіка, скільки б йому не було років, присутня частка

дитинства. Навіть якщо він уже відповідає за цілу родину. На початку вистави бачимо п’ятилітнього хлопчика, який грає у корабляки. А в кінці — зрілу людину, що повертається додому. Пенелопа чекала його 20 років і перед глядачем за дві години пролітає все її життя.

Не випадково басейн у центрі сцени складений з поліетиленових пакетів. Адже ними устелене все одно океанів. Таким чином підіймаємо проблему екології.

Давня Греція — це культ людського тіла. Разом із художником одразу вирішили, що тут будуть змагання з плавання. Відповідно до сценографії робили й костюми.

Після прем’єрного показу побачив деякі недоліки, вніс певні зміни. Але в цілому залишився задоволеним результатами нашої спільної роботи. Дуже хотів би ще попрацювати з цим театром.

А поки що тимчасово повертаюся до Мінська. Звернувся до творчості рідного народу, це буде вистава за білоруськими народними піснями, що стане другою частиною задуманої мною трилогії.

***

А на малій сцені театру відбулася прем’єра нового проєкту “Несмішний стендап”. Про те, як створювався цей проєкт розпові-

ла його режисерка та головна режисерка театру **Тамара Трунова**. Пані Тамара зокрема зазначила, що цей проєкт створювався за підтримки Українського культурного фонду, а прем’єрний показ відбувався за підтримки Національної спілки театральних діячів України та самого театру.

Перед глядачами виступили молоді, але вже досвідчені актори Театру на лівому березі Дніпра **Костянтин Кириленко**, **Михайло Досенко**, **Дмитро Соловйов**, **Катерина Савенкова**, **Ірина Ткаченко**, **Марина Клімова** та **Володимир Кравчук**. Вони відверто розповіли про найінтимніші подробиці свого життя, про які не завжди розкажеш навіть найріднішій людині. На екрані можна було побачити сучасні світлини акторів та їхні дитячі знімки. Всі ці незвичайні зізнання досить до тепло підсумував запрошений експерт **Петро Чорноморець**. Після цього пан Петро поділився перед присутніми і деякими таємницями свого життя.

У театрі ще не наважилися виносити цей проєкт на суд глядача. На прем’єрний показ запросили друзів виконавців. Та їм теж потрібен був певний час, аби осмислити почуте. Тож після акторських зізнань зробили невеликий антракт, після чого відбулося жваве обговорення почутого.

Хтось може сприйняти такі експерименти із захопленням, хтось буде категорично їх заперечувати. Але вони навряд чи залишать когось байдужим. Чи зважаться у театрі виносити цей проєкт на публіку — покаже час.

Фото Анастасії МАНТАЧ

Сторінку підготував **Едуард ОВЧАРЕНКО**

Закінчення. Початок на стор. 1

Квести, інтерактивні ігри, круглий стіл, краєзнавчі заходи, екскурсія, урочистості біля меморіальної дошки

Цього річ більшість заходів з нагоди 90-річчя Григора Тютюнника були влаштовані саме для учнів нашого закладу освіти. Це літературний квест “Як ми знаємо творчість письменників-земляків?”, літературно-краєзнавчий захід “Життєвий вир братів Тютюнників та України”; інсценізація фрагменту українського весілля (за кіносценарієм Григора Тютюнника до роману Григорія Тютюнника “Вир” — нічне весілля Тимка та Оріси); круглий стіл “Як парость виноградної лози, плекайте мову” (за новелами Григора Тютюнника “Син приїхав”, “Оддавали Катрю”), літературні читання “Тернова доля України” (зображення Голодомору 1932–1933 років у творах братів Тютюнників); інтерактивна гра “Крилаті вислови Григора Тютюнника”.

Для наймолодших школярів влаштували екскурсію “Дитячі роки Григора Тютюнника”. Малюки взяли участь в обговоренні оповідання Григора Тютюнника “Ласочка” та конкурсі ілюстрацій. А ще на базі музеїв Шилівського ЗЗСО відбувся онлайн-семинар для вчителів української мови та літератури “Використання творчості Григора Тютюнника і музею письменників-земляків в освітньому процесі в контексті реалізації НУШ” (до 90-річчя Григора Тютюнника), в рамках якого юні екскурсоводи представили дві віртуальні екскурсії. У Шилівській сільській бібліотеці діє виставка книг та періодичних видань “Письменники Шилівської землі”.

З ініціативи Полтавського офісу Північно-східного міжрегіонального відділу Українського інституту національної пам’яті біля приміщення колишньої земської школи, де навчалися брати Тютюнники, відбулися урочистості. Вшанувати пам’ять славного земляка прийшли працівники освіти та культури села, учні школи, староста Шилівського старостату В. С. Кімлик. Із промова виступили гості заходу: заступник міського голови Г. Г. Хорошун і начальник відділу культури, спорту та інформаційного забезпечення Зінківської міської ради, депутат міської ради Л. А. Кімлик-Яроха. Були покладені квіти до меморіальної дошки та на могили матерів письменників.

Шилівка береже пам’ять про славних синів

Тут завжди раді гостям — поціновувачам творчості братів Тютюнників. Нагадаю, що у 2016 році Полтавська обласна організація Національної спілки письмен-

Шилівка: вічна загадка любові

ників України (НСПУ) за сприяння Європейської асоціації місцевої демократії (ALDA) і Центру культурного менеджменту та за підтримки Євросоюзу працювала над проектом “Літературно-краєзнавчі маршрути “Земляки”. Шилівська сільська рада (нині старостат у межах Зінківської громади) долучилася до цього проекту, у рамках якого провели реконструкцію та ремонт приміщення, оновили експозицію музею, встановили інформаційні стенди при в’їзді в село та вказівні знаки в центрі Шилівки, виготовили меморіальну дошку, видали буклет “Григорій і Григир Тютюнники: дорога ми життя і творчості” та путівник “Літературно-краєзнавчі маршрути Полтавщини “Земляки””; зняли кіносюжет про Григора Тютюнника, розробили екскурсійний маршрут “Шилівка: вічна загадка любові”, під час подорожі яким можна познайомитися із малою батьківщиною братів Тютюнників. Оновлений також шкільний музей етнографії, одна з експозицій якого нині присвячена письменникам-землякам і передає атмосферу рідного дому Григорія, нагадує про батьківську оселю Григорія, описану ним у автобіографічній повісті “Коріння”.

Апробація маршруту “Григорій та Григир Тютюнники: стежками життя та творчості” була приурочена до 85-річчя з дня народження молодшого брата. Оновлену експозицію представляли голова Пол-

тавського осередку НСПУ Наталія Трикаш та доктор філологічних наук Олексій Неживий. Редактор газети “Ріднокрай” з м. Лубни, письменник Олександр Печора передав у дарунок портрет Григора роботи славетного майстра художньої вишивки Юрія Савки. Була урочисто відкрита меморіальна дошка на будівлі колишньої школи, в якій навчалися брати Тютюнники. Того ж дня відбулися Всеукраїнські Тютюнниківські літературно-наукові читання та презентація кіносюжету Інни Дідик (Снарської). Подія широко висвітлювалася у районних та обласних ЗМІ, тому відтоді потік туристів значно збільшився.

За наступні п’ять років відвідали музей братів Тютюнників та пройшли стежками екскурсійного маршруту “Шилівка: вічна загадка любові” учасники клубу “Що? Де? Коли?” з міста Гадяч та працівники профспілки аграріїв Полтавщини, вчителі української мови та літератури Великобагачанського району та група туристів із Карлівки, учні Бірківської ЗОШ І–ІІІ ступенів імені І. Цюпи, Велико-Павлівської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів та ЗОШ № 7 м. Ромни, підприємці з м. Миргород та представники асоціації фермерів Полтавської області. Повертаючись на землю предків, приходять до музею колишні мешканці Шилівки, яких доля розкидала світом, серед яких і представник української діаспори в Ізраїлі С. Ф. Сиво-

кінь, далекий родич Г. М. Тютюнника, що поділився спогадами про письменника.

Представники адміністрації смт Нові Санжари та директор школи із Зачепилівки Новосанжарського району — малої батьківщини Бориса Олійника — переймали досвід створення музею при закладі освіти. Влітку 2017 року на базі музеїв відбулося виїзне засідання мистецького об’єднання Зінківщини “Свічадо” “Вінок слави письменникам-землякам”. А восени цього ж року в пошуках творчого натхнення до Шилівки завітали актори Українського малого драматичного театру Анна Топчій, Юрій Шульган, Лариса Шелюмова, Максим Цедзінський, Марія Моторна, Єлизавета Бакуліна та Максим Кушов. Юні екскурсоводи музеїв зустрічали гостей семінарів різного рівня: обласного семінару викладачів закладів професійно-технічної освіти Полтавщини; обласного науково-практичного семінару для методистів методичних кабінетів, керівників методичних об’єднань учителів трудового навчання, технологій, креслення з районів, міст, ОТГ Полтавської області; районної координаційної ради сільських голів Зінківщини.

У 2018 році екскурсовод музею Ллона Влох взяла участь в обласному конкурсі екскурсоводів музеїв при закладах освіти “Край, в якому я живу” і посіла ІІІ місце. Незабаром робота музеїв була висвітлена у газеті “Вісник ІМК. Полтавщина”. Влітку 2018 року була створена ще одна експозиція — “Якщо хочеш пізнати поета — піди в його край”, яка представляє краєвиди Шилівки, описані у творах братів Тютюнників.

Гостями музею були “Золотий письменник України” кандидат філологічних наук Степан Васильович Процюк у 2018 та 2020 роках; живописець, член Національної спілки майстрів народного мистецтва Надія-Любов Горак та кандидат мистецтвознавства, старший науковий працівник Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка Яким Горак у 2019 році; член НСПУ, НСЖУ, НСКУ, дослідник творчості братів Тютюнників В. М. Литвин у 2021 році. У жовтні 2019 року силами педагогічного колективу проведено розширення площі музею та завершено останню реекспозицію музею.

Марина ЗАСТАВЬКА,
вчителька іноземної мови
Шилівського ЗЗСО І–ІІІ ступенів
ім. Григорія і Григора Тютюнників

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2022

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць	28 грн 14 коп.	на півроку	152 грн 84 коп.
на 3 місяці	79 грн 42 коп.	на 11 місяців	276 грн 54 коп.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове. **Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617**

